

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ผู้วิจัย ได้ศึกษาเพื่อเป็นพื้นฐานในการทำวิจัย แบ่งเป็น

2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สารสำคัญเกี่ยวกับการอ่านและการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน จำแนกออกเป็นหัวข้อย่อยได้ดังนี้

1. สารสำคัญที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน
2. จิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน
3. การจัดทำหนังสือสำหรับเด็ก
4. ทักษะกระบวนการ 9 ประการ และการจัดทำแผนการสอน

ตอนที่ 2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

1. สารสำคัญที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

ความหมายของการอ่าน

การอ่าน หมายถึง กระบวนการในการแปลความหมายของตัวอักษร หรือสัญลักษณ์ที่มีการจัดบันทึกไว้ออกมาเป็นถ้อยคำหรือความคิด แล้วนำความคิดนั้นไปใช้ให้เกิดประโยชน์ การแปลงเสียงตัวอักษรหรือสัญลักษณ์ออกมาเป็นคำพูด เป็นเพียงส่วนหนึ่งของการอ่านเท่านั้นเพราะตัวอักษรเป็นเพียงเครื่องหมายแทนคำพูด และคำพูดก็เป็นเพียงเสียงที่ใช้แทนของจริงอีกทอดหนึ่ง ลักษณะการอ่านที่แท้จริง ได้แก่ การทำความเข้าใจความหมายของสัญลักษณ์หรือตัวอักษรที่อ่าน ซึ่งขึ้นอยู่กับความหมายที่ผู้อ่านจะต้องทำความเข้าใจ โดยอาศัยประสบการณ์เดิมของผู้อ่านเป็นพื้นฐาน ดังนั้นการอ่านจึงเป็นกระบวนการที่ประกอบด้วยการแปลความ การตอบสนอง การกำหนดความมุ่งหมาย และการจัดลำดับภาพของตัวอักษรหรือสัญลักษณ์ที่ผู้อ่านเห็น เพราะฉะนั้น หัวใจของการอ่านจึงอยู่ที่

การเข้าใจความหมายของคำที่ปรากฏอยู่ในข้อความนั้นๆ (ประเทิน มหาจันทร์, 2530, หน้า 13; สนิท ตั้งทวี, 2531, หน้า 2)

ความมุ่งหมายในการสอนอ่าน

การอ่านมีความจำเป็นต่อชีวิตประจำวันมากทั้งที่อยู่ในวัยเรียน หรือออกจากโรงเรียน แล้ว การสอนอ่านจึงต้องวางรากฐานให้ถูกต้องและดีพอที่จะนำไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพตลอดชีวิต การสอนอ่านในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ได้เน้นประสิทธิภาพของการใช้ภาษาให้กว้างขวาง ออกไปทั้งด้านความคิดและเจตคติด้วย ดังนั้น การอ่านอย่างมีประสิทธิภาพ คือความสามารถในการรู้จักประเมินค่าออกเสียงได้ถูกต้อง และรู้ความหมายของคำนั้น ๆ เมื่อนำไปใช้ในรูปประโยค เรื่องราว หรืองานวิชาการต่าง ๆ ด้วย และเพื่อให้การสอนอ่านบรรลุจุดมุ่งหมายดังกล่าว กรมวิชาการได้จำแนกจุดประสงค์ในการสอนอ่านไว้ 4 ข้อ ดังนี้

1. เพื่อให้สามารถเข้าใจข้อความที่อ่าน
2. เพื่อสามารถอ่านได้ถูกต้องรวดเร็ว
3. เพื่อใช้วิจารณ์ และ มีนิสัยที่ดีในการอ่าน
4. เพื่อให้มีนิสัยรักการอ่านและรู้จักใช้การอ่านเพื่อหาความรู้และความบันเทิง

จากจุดมุ่งหมายและจุดประสงค์ที่กล่าวนี้ กรมวิชาการได้แบ่งการอ่านออกเป็น 2 ประเภท คือ การอ่านในใจ และการอ่านออกเสียง ในการสอนอ่าน ครูจะต้องสอนและฝึกให้นักเรียนอ่าน ทั้งสองประเภท เวลาฝึกสำหรับการอ่านในใจ ควรมีมากกว่าการฝึกอ่านออกเสียง เพราะอ่านในใจใช้ในชีวิตประจำวันมากกว่าอ่านออกเสียง การอ่านในใจสามารถอ่านได้รวดเร็วกว่าการอ่านออกเสียง ทั้งไม่ต้องกังวลถึงการเปล่งเสียงตามตัวหนังสือ แต่การอ่านออกเสียงก็ยังมีความจำเป็นจะต้องฝึกสำหรับนักเรียนในชั้นนี้ เพราะจะต้องให้นักเรียนสามารถอ่านคำได้ถูกต้องเพื่อการเขียนสะกดคำนั้นได้ถูกต้องด้วย (กรมวิชาการ, 2524, หน้า 26-27)

ลักษณะการอ่าน

ลักษณะการอ่านที่ได้จากการอ่านออกเสียง และการอ่านในใจนั้น แบ่งออกได้ 2 ประเภท แต่ละประเภทเน้นการฝึกแตกต่างกัน คือ

1. การอ่านเพื่อความเพลิดเพลิน ได้แก่ การอ่านนิทาน นิยาย หรือเรื่องที่สนุกสนาน ทั้งนี้เพื่อยุ้ยให้นักเรียนอยากรู้ อยากเรียน อยากอ่านหนังสือ แล้วถือโอกาสสอนวิธีอ่านไปในตัว การอ่านประเภทนี้จะเป็นการอ่านอย่างคร่าวๆ ไม่เน้นความคิด หรือรายละเอียดมากนัก เป็นการฝึกให้อ่านเร็วและรู้เรื่องราวหรือจับใจความได้ดี

2. การอ่านเพื่อหาความรู้ ได้แก่ การอ่านตำรา หนังสือวิชาการ หรือการอ่านที่ต้องการรายละเอียดจากการอ่าน การอ่านประเภทนี้จะอ่านอย่างละเอียดถี่ถ้วน อาจต้องอ่านซ้ำเพราะบางครั้งต้องการหลักฐาน ข้อเท็จจริง จึงต้องคิดวิเคราะห์วิจารณ์ บางทีต้องจำข้อความในประโยค หรือบทหรือย่อกรอง นำไปใช้อ้างอิง หรือรายงานต่อไป การฝึกฝนการอ่านประเภทนี้ นักเรียนสามารถนำไปใช้ในการศึกษาต่อหรือศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพและความเป็นอยู่ของตนเอง และสังคมต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพตลอดชีวิต

ลักษณะการอ่านที่ได้นำมาใช้ในการทำวิจัยครั้งนี้ คือ การอ่านในใจ เป็นการอ่านเพื่อความเพลิดเพลิน โดยมุ่งหวังให้นักเรียนได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินจากการอ่านหนังสือ อยากรู้เรื่องและอ่านหนังสือเอง ไม่ต้องรอครูสอน เมื่ออ่านมากขึ้นจะเกิดนิสัยรักการอ่าน มีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนภาษาและวรรณคดีได้โดยไม่รู้ลึกลับตัว (กรมวิชาการ, 2524, หน้า 28)

วิธีการสอนอ่าน

การอ่านที่ทำให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินนั้น นักเรียนต้องมีความสามารถในการอ่านในใจ และจับใจความของเรื่องที่อ่านได้ จึงจะเข้าใจเรื่องราวที่อ่านและสามารถอ่านหนังสือที่ตนเองชอบได้อย่างต่อเนื่อง โดยไม่เกิดความเบื่อหน่าย

ในการฝึกทักษะอ่านในใจ (กรมวิชาการ, 2524, หน้า 28-32) ได้สรุปแนวทางการสอนไว้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ทบทวนขั้นตอนการอ่านในใจให้นักเรียนก่อนการฝึกอ่านในใจ ประกอบด้วย

1.1 การจับตา ได้แก่ ตอนที่สายตาจับตัวหนังสือเป็นจุด ๆ ใช้เวลาเพียงเล็กน้อย แล้วก็เคลื่อนที่ต่อไป ให้จับสายตาเป็นเวลายาว ๆ คือให้เคลื่อนสายตาต่อไปเร็วขึ้น จะช่วยให้อ่านได้เร็ว

1.2 ช่วงสายตา ได้แก่ ระยะจากจุดที่สายตาจับจุดหนึ่ง ไปยังจุดที่สายตาจับในคราวต่อไป ฝึกให้ขยายช่วงสายตากว้างขึ้นจะอ่านหนังสือได้เร็ว

1.3 การย้อนกลับ หมายถึง การอ่านข้อความนั้นผ่านไปแล้ว แต่ไม่แน่ใจคำที่อ่านไปแล้วหมายความว่าอย่างไร จึงต้องย้อนกลับไปอ่านใหม่ ควรจัดการย้อนกลับเพราะทำให้เสียเวลา

1.4 การเปลี่ยนบรรทัดใหม่ เมื่ออ่านจบบรรทัดแล้ว ต้องกวาดสายตากลับมาทางซ้ายเพื่อขึ้นบรรทัดใหม่ ต้องฝึกเปลี่ยนบรรทัดให้แม่นยำและรวดเร็ว

2. ทบทวนขั้นตอนการอ่านจับใจความ ให้นักเรียนไปพร้อมกับการทบทวนขั้นตอนการฝึกอ่านในใจ ซึ่งประกอบด้วย

2.1 การรู้จักคำและความหมายของคำ คำศัพท์บางคำที่มีปัญหานักเรียนไม่ทราบความหมายเฉพาะ แต่สามารถตีความคลุมความหมายเข้าด้วยกันได้ก็ไม่จำเป็นต้องหาความหมายของคำศัพท์นั้น เพราะการอ่านเพื่อจับใจความนั้น ไม่ต้องรู้คำศัพท์ทุกคำเสมอไป ทั้งนี้ต้องให้อยู่ในดุลพินิจของครูด้วย

2.2 การอ่านย้อนกลับ ไม่ควรอ่านย้อนกลับไปมา ให้อ่านไปข้างหน้าเรื่อย ๆ ถึงแม้จะช้าก็ดีกว่าการย้อนกลับมาอ่านใหม่ เพราะจะทำให้ความเข้าใจ ความคิด และการจับใจความล้าสน

2.3 การอ่านจับใจความสำคัญของเรื่อง ใจความสำคัญของแต่ละย่อหน้าจะอยู่ตอนต้น ๆ หรือตอนท้าย ๆ ของย่อหน้า แต่ถ้าบทสนทนาหรือบทร้อยกรองจะต้องอ่านจับใจความทุกบรรทัด

2.4 การเลือกเอาสิ่งที่มีประโยชน์จากการอ่าน ให้อ่านคิดไตร่ตรองในข้อความที่อ่าน และรู้จักเลือกเอาสิ่งที่มีประโยชน์มาใช้ให้เกิดประโยชน์

3. ควรจัดเวลาอ่านในใจไว้ในคาบเวลาสอนด้วย เพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสฝึกใน
ความดูแลช่วยเหลือของครู

4. การศึกษาคำศัพท์ในข้อความที่อ่าน ควรศึกษาแต่คำที่จำเป็นเท่านั้น การศึกษาคำศัพท์
โดยละเอียดทุกคำในข้อความที่อ่านทำให้การอ่านน่าเบื่อหน่าย ถ้าต้องการรู้เรื่องคำศัพท์ที่หาเวลา
ศึกษาค้นพจนานุกรมอีกครึ่งหนึ่งต่างหาก

5. ตั้งคำถามเพื่อค้นหาคำตอบ ช่วยให้นักเรียนรู้จักประสงค์ก่อนอ่าน จะทำให้อ่าน
จับใจความได้ดีขึ้น

6. สรุปโครงเรื่องให้ฟังก่อนอ่าน

7. สนทนาเกี่ยวกับภาพหรือประสบการณ์ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะอ่าน

8. กำหนดเวลาในการอ่านให้เหมาะสมกับจำนวนคำ และลดเวลาให้น้อยลงทีละน้อย

9. ให้ปฏิบัติกิจกรรมต่อเนื่องหลังการอ่าน เช่น ตอบคำถาม สรุปเรื่องวิพากษ์วิจารณ์
ย่อเรื่อง ฯลฯ เพื่อทดสอบความเข้าใจ และฝึกให้ปฏิบัติในการอ่านที่ถูกต้อง เห็นคุณค่าของการอ่าน

10. ควรฝึกให้นักเรียนมีนิสัยใช้พจนานุกรม นับตั้งแต่รู้ประโยชน์ของพจนานุกรม รู้วิธีเปิด
หาคำที่ต้องการอย่างรวดเร็ว ตลอดจนรู้จักเลือกความหมายที่เข้ากับข้อความที่อ่าน

11. ควรส่งเสริมให้นักเรียนใช้ห้องสมุดให้เป็นประโยชน์มากที่สุด ทั้งที่เกี่ยวกับการเรียน
ในชั้น และการอ่านนอกเวลา โดยขอความร่วมมือจากครูบรรณารักษ์

12. ควรหาหนังสืออ่านประกอบ มาไว้ในห้องเรียนหลาย ๆ เล่ม เพื่อให้นักเรียนได้อ่าน
กันทั่วถึง โดยการจัดมุมหนังสือในห้องเรียน เป็นการส่งเสริมการอ่านอีกวิธีหนึ่งด้วย

13. ในขณะที่นักเรียนกำลังอ่านหนังสืออยู่ ครูไม่ควรพูดอะไรแทรกขึ้น ถ้ามีอะไรจะบอก
แก่นักเรียนก็ควรทำก่อนหรือหลังการอ่านจบแล้ว และไม่ควรถามให้นักเรียนถามข้อสงสัยกลางคัน
ถ้าต้องการคำอธิบายเพิ่มเติมควรอ่านให้จบเสียก่อนจึงถาม ทั้งนี้เพื่อให้การอ่านเป็นไปอย่างราบรื่น
ไม่สะดุดหยุดชะงัก

14. ควรฝึกหัดให้นักเรียนรู้จักรักษาความสงบในขณะที่ผู้อ่านหนังสือด้วย

ฉวีลักษณ์ บุณยะกาญจนะ (2528, หน้า 64) ได้กล่าวเพิ่มเติมถึงหลักสำคัญของการอ่าน
ในใจว่า การอ่านในใจเป็นการอ่านเพื่อตนเอง จะดีหรือเลวขึ้นอยู่กับตนเอง อย่าใช้สิ่งที่เป็น

อุปสรรคในการอ่าน ซึ่งได้แก่ การใช้นิ้วชี้ตัวหนังสือ ทำให้อ่านช้า ขาดความแม่นยำในการใช้สายตา และไม่ควรทำปากขมุบขมิบ เพราะการอ่านในใจย่อมให้ประสิทธิภาพและสมอง ไม่ใช้ประสาทสัมผัสปาก จึงต้องเร่งจัดความเร็วของตาและสมอง จึงจะเป็นการฝึกที่ถูกจุด

ดังนั้น การที่จะสอนและฝึกให้นักเรียนอ่านในใจ และอ่านจับใจความได้รวดเร็วเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับพื้นฐานความสามารถในการอ่านเดิมของนักเรียน ฉะนั้นการจะนำแนวทางในการสอนอ่านที่กล่าวไปแล้วมาใช้เพื่อฝึกนักเรียนอ่านให้รวดเร็วได้ ก็อยู่ในวิจารณญาณของครูว่านักเรียนจำเป็นต้องได้รับการฝึกและส่งเสริมเพียงใด จึงจะเกิดประโยชน์แก่นักเรียนที่จะนำไปใช้ในชีวิตรประจำวัน

การส่งเสริมให้นักเรียนรักการอ่าน

การสร้างนิสัยให้เป็นผู้อ่านที่ดีนั้น ต้องอยู่ในความรับผิดชอบของหลาย ๆ ฝ่าย ได้แก่ ครูผู้สอน บรรณารักษ์ ผู้บริหาร และพ่อแม่ผู้ปกครอง ควรช่วยกันหาแนวทางเสริมสร้างนิสัยรักการอ่านให้เกิดขึ้นกับนักเรียน

จวีลักษณ์ บุณยะกาญจนะ (2528, หน้า 63-70 ; บันลือ พฤษะวัน, 2534, หน้า 130-131 ; ประเทิน มหาจันทร์, 2530, หน้า 15) ได้เสนอแนวทางการสร้างนิสัยรักการอ่านให้นักเรียนไว้ว่า วิธีส่งเสริมให้นักเรียนรักการอ่านหนังสือนั้น เริ่มจากการชักจูงและแนะนำให้อ่านด้วยวิธีการที่เหมาะสม ให้โอกาสนักเรียนได้เลือกหนังสือที่เหมาะสมและได้รับประโยชน์จากการอ่านอย่างเต็มที่ ดังนั้น จึงควรหาหนังสือมาไว้ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กเลือกตามความสนใจของตนเอง อนึ่ง เด็กมีความสนใจไม่เหมือนกัน ถ้าหนังสือที่จะให้เลือกมีมากจะเป็นการช่วยขจัดปัญหาเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคลได้ ตามธรรมชาติเด็กชอบหนังสือที่สนองความต้องการของเขา และเด็กต่างวัยก็มีความต้องการแตกต่างกันออกไป เมื่อเด็กเกิดทัศนคติที่ดีต่อการอ่านแล้ว เด็กก็จะค่อย ๆ แสวงหาหนังสือชนิดอื่น ๆ มาอ่านเอง

ขั้นตอนในการส่งเสริมให้นักเรียนรักการอ่านหนังสือ มีดังนี้

1. จัดหาหนังสือที่ดีและเหมาะสมสำหรับเด็กได้มากพอ
2. จัดมุมหนังสือให้อ่าน เมื่อเด็กทำงานเสร็จก็มีเวลาสามารถหาอ่านได้

3. ชีวชน ชักนำให้อ่าน โดยวิธีการแสดงหนังสือใหม่ที่น่าสนใจ เล่าเรื่องบางตอนที่ดี ๆ สนุก ๆ ล่อใจให้เด็กหาอ่านเอง

4. ให้เด็กเลือกอ่านโดยเสรี ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงหลักจิตวิทยาว่าเด็กแต่ละเพศ แต่ละวัย ย่อมมีความชอบหรือความไม่ชอบต่างกัน

5. ครูหรือผู้ปกครอง ต้องติดตามดูแลการอ่านของเด็ก ให้คำแนะนำเมื่อเด็กเกิดปัญหาในการอ่าน

6. มอบหมายงานให้ทำ เช่น กำหนดให้เล่านิทาน หานิทานมาเล่าสู่กันฟัง ให้จัดทำเรื่องย่อ แจกใบประกาศ มีการบันทึกผลงานจากการอ่านต่าง ๆ ไว้

7. ชีให้เห็นประโยชน์ เน้นถึงรสไพเราะในการเรียนวรรณคดีตอนที่เด่น ยกคำพังเพย สุภาษิต หรือคติเตือนใจให้เด็กคิดหาเหตุผล หานิทานมาประกอบ

8. ประสานงานกับผู้ปกครองทางบ้าน เกี่ยวกับการส่งเสริมการอ่าน แนะนำให้ผู้ปกครองหาหนังสือให้เด็กอ่าน ขอความร่วมมือในการให้โอกาสเด็กได้มีเวลาอ่าน หมั่นเยี่ยมเยียน แสดงความสนใจ

นอกจากนั้นแล้ว สมพร จารุณภู (อ้างใน เอกสารเผยแพร่ความรู้ ผลิตหนังสือ อันดับ ที่ 6 กันยายน 2533, กรมวิชาการ, 2533, หน้า 28-32 ; แปลและเรียบจาก How to Succeed in Reading Habits. In Effective Methods of Promoting Reading Habit in Asia and Pacific, 1990) ได้กล่าวถึงข้อมูลจากรายงานการประชุมฝึกอบรม เกี่ยวกับการผลิตหนังสือสำหรับประเทศในเอเชีย และแปซิฟิก ซึ่งมีศูนย์วัฒนธรรมแห่งยูเนสโก (Asian Cultural Centre for Unesco (ACCU), 1990) ที่จัดขึ้นเป็นครั้งที่ 22 ระหว่าง วันที่ 17 พฤศจิกายน ถึงวันที่ 5 ธันวาคม 2532 ว่าในส่วนหนึ่งของการประชุมสมาชิกได้ร่วมกัน เสนอแนวทางการรณรงค์เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่านแก่เยาวชนใช้ชื่อว่า "แผนปฏิบัติงานเพื่อ ส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน โดยการรณรงค์ในโรงเรียน" เป็นแผนปฏิบัติงานที่สามารถกระทำได้โดย อาศัยการรณรงค์ของโรงเรียน ดังนี้

1. กฎหมายและนโยบายของรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร งบประมาณ และการจัดการ ในเรื่องบุคลากร ควรให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน

1.1 ให้เวลามากขึ้นสำหรับการสอนอ่านในโรงเรียน

1.2 ส่งเสริมสนับสนุนโรงเรียนให้จัดโครงการเกี่ยวกับการอ่าน โดยมีกิจกรรมการอ่านตามความพอใจสัปดาห์ละครั้ง

1.3 จัดสรรเงินงบประมาณมากขึ้นเพื่อการศึกษา เพื่อว่าจะได้สามารถเพิ่มขึ้นเรียนและสร้างห้องสมุดโรงเรียนขึ้นได้

1.4 ให้เงินทุนอุดหนุนแก่โรงเรียนสำหรับจัดซื้อหนังสือ ๓ เข้าห้องสมุด

1.5 เพิ่มเงินเดือนให้อาจารย์ใหญ่ ครู และบรรณารักษ์ เพื่อดึงดูดใจพวกเขาให้ทำงาน กระตือรือร้น และสร้างสรรค์

1.6 สร้างหน่วยงานของห้องสมุดโรงเรียนในระดับชาติ

1.7 จัดประชุมสัมมนาและฝึกอบรมในเรื่องการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน

1.8 ส่งเสริมสนับสนุนอาจารย์ใหญ่ ครู และบรรณารักษ์ให้เข้าประชุมสัมมนา และฝึกอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถเกี่ยวกับการส่งเสริมการอ่าน

1.9 ให้รางวัลใจแก่ผู้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการส่งเสริมการอ่าน

1.10 พิมพ์งานวิจัยเกี่ยวกับการส่งเสริมการอ่าน และนำผลของการวิจัยไปใช้ และให้คำรับรองงานวิจัยเหล่านั้น

1.11 ส่งเสริมสนับสนุนอาจารย์ใหญ่ และบุคลากรอื่น ๆ ในโรงเรียนให้เป็นผู้นำในการสนับสนุนกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

2. ครูควรประสานงานอย่างใกล้ชิดกับผู้บริหารโรงเรียน ครูคนอื่น ๆ บรรณารักษ์ ผู้ปกครอง และหน่วยงานอื่น ๆ นอกโรงเรียน ในการจัดทำกิจกรรมสร้างสรรค์และน่าสนใจ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่านทั้งในและนอกห้องเรียน

2.1 วางแผนโครงการการอ่านที่ดีในห้องเรียน ซึ่งใช้เวลาแก่นักเรียนที่จะอ่านหนังสือ ๓ ในห้องสมุด

2.2 ใช้วิธีการประกวด เกม การแสดง หุ่น โปสเตอร์ การพูดคุยเกี่ยวกับหนังสือ การเล่าเรื่องและกิจกรรมอื่น ๆ ในการช่วยกระตุ้นให้นักเรียนอ่านหนังสือ

2.3 ส่งเสริมสนับสนุนนักเรียนให้เขียนรายงานเกี่ยวกับความประทับใจต่อหนังสือและการวิจารณ์หนังสือที่พวกเขาอ่าน

2.4 จัดมุมอ่านหนังสือในห้องเรียน

2.5 ส่งเสริมสนับสนุนการจัดโฮมรูม เพื่อดูแลการแสดงหนังสือที่มุมอ่านหนังสือในห้องเรียน

2.6 ส่งเสริมสนับสนุนผู้ปกครองให้มีส่วนร่วมในการบริจาคหนังสือ การยืมหนังสือ หรือแลกเปลี่ยนหนังสือระหว่างนักเรียนและผู้ปกครองในห้องเรียน

2.7 ช่วยบรรณารักษ์ของโรงเรียนและครูคนอื่นๆ วางแผนกิจกรรมส่งเสริมการอ่านในโรงเรียนตลอดทั้งปี

2.8 แนะนำแนวทางแก่นักเรียนในการเลือกหนังสือดี ๆ มาอ่าน นอกเหนือจากหนังสือเรียน

2.9 ส่งเสริมสนับสนุนนักเรียนให้มีส่วนร่วมในการประกวดการอ่านที่จัดขึ้นทั้งในระดับท้องถิ่น และระดับชาติ

2.10 ขอให้ผู้ปกครองให้ติดตามตุนิยายเกี่ยวกับการอ่านของลูก ๆ ที่บ้าน โดยการซื้อ และหรือขอยืมหนังสือมาให้ลูกอ่าน

3. ห้องสมุดสามารถปรับปรุงบริการเพื่อช่วยครูส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน

3.1 กำหนดช่วงเวลาเปิดห้องสมุดที่เหมาะสมสำหรับนักเรียนเข้ามายืมหนังสือในห้องสมุด

3.2 จัดทำรายการหนังสือที่มีอยู่ในห้องสมุดโรงเรียนแก่ครู

3.3 พิมพ์ใบจดหมายข่าวเกี่ยวกับกิจกรรมห้องสมุดที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการอ่าน

3.4 จัดสโมสรหนังสือ ชุมนุมการอ่าน และการรวมกลุ่มของนักเรียนในรูปแบบอื่น ๆ ที่จะช่วยส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน

3.5 ประสานงานกับห้องสมุดแห่งชาติ และห้องสมุดสาธารณะอื่นๆ ในการช่วยเหลือให้นักเรียนสามารถยืมหนังสืออื่น ๆ ได้

3.6 ขอให้หน่วยงานภายนอก เช่น สำนักพิมพ์ สโมสรทางสังคมและสมาคมทางศาสนาช่วยบริจาคหนังสือ

3.7 ช่วยผู้ปกครองจัดห้องสมุดในบ้าน โดยการให้ยืมหนังสือเป็นระยะเวลาที่เหมาะสม

3.8 จัดเวลาสำหรับเล่าเรื่อง โดยอาศัยสโมสรหนังสือเพื่อดึงดูดเด็กๆ ให้อ่านหนังสือ

ในห้องสมุด

3.9 ประสานงานกับครูและอาจารย์ใหญ่ในการทำวิจัยเกี่ยวกับการส่งเสริมการอ่าน

4. ผู้ปกครองสามารถช่วยครูและบรรณารักษ์ในการพัฒนานิสัยการอ่านที่ดีแก่เด็ก ๆ ของเขา และเด็กอื่น ๆ ได้

4.1 เป็นตัวอย่างที่ดีโดยการอ่านหนังสือดี ๆ

4.2 ชื้อหนังสือดี ๆ ให้ลูก ๆ และอ่านให้เขาฟัง

4.3 ให้ยืมหนังสือไปแสดงที่มุมอ่านหนังสือของห้องเรียน

4.4 บริจาคหนังสือให้ห้องสมุด

4.5 จัดห้องสมุดขึ้นที่บ้านด้วยความช่วยเหลือร่วมมือกับผู้ปกครองอื่น ๆ

4.6 ติดตามผลการทำงานของลูก ๆ เกี่ยวกับการเขียนบทวิจารณ์หนังสือรายงาน

เรื่องหนังสือ

4.7 บริจาคหนังสือให้เป็นรางวัลสำหรับกิจกรรมในโรงเรียน เช่น การประกวด

ต่าง ๆ

4.8 เตือนลูก ๆ ขอให้ยืมหนังสือจากห้องสมุดและส่งคืนตามเวลา

5. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่นๆ เช่น สำนักพิมพ์ สมาคมอาชีพต่างๆ หน่วยงานทางศาสนาและสังคม สามารถช่วยสนับสนุนโรงเรียนในการส่งเสริมการอ่านได้

5.1 สำนักพิมพ์สามารถจัดทำรายชื่อหนังสือสำหรับเด็กที่พิมพ์ใหม่ในห้องสมุดโรงเรียน

5.2 พวกเขาสามารถแสดงนิทรรศการหนังสือ ประกวดหนังสือ จัดให้มีการพูดคุยเรื่องหนังสือ และจัดช่วงเวลาการเล่าเรื่องในห้องสมุดโรงเรียน

5.3 สนับสนุนนักเรียนที่ดีและสร้างสรรค์ ให้เขียนหนังสือที่ดีสำหรับเด็ก ๆ

5.4 สำนักพิมพ์อาจได้รับการสนับสนุนส่งเสริมให้พิมพ์และขายหนังสือสำหรับเด็กที่มี

คุณภาพ

5.5 สมาคมทางอาชีพของครูและบรรณารักษ์ สามารถจัดประชุมสัมมนาและฝึกอบรมให้แก่บุคลากรในโรงเรียนสำนักพิมพ์ ผู้ปกครอง และหน่วยงานเอกชนอื่นๆ เพื่อให้พวกเขาตระหนักถึงบทบาทของตนในการส่งเสริมการอ่าน

5.6 สมาคมครูผู้ปกครองสามารถจัดทำโครงการ เช่น โครงการชั่วโมงหนังสือสำหรับผู้ปกครองและลูก ๆ โครงการแบ่งหนังสือกันอ่าน หรือการเคลื่อนไหวที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ที่จะช่วยกระตุ้นให้ประชาชนอ่านหนังสือ

5.7 ครูที่สอนอ่านและสมาคมภายนอกอื่นๆ ที่จัดชั้นเรียนสอนอ่าน เขียนให้แก่เยาวชนและผู้ใหญ่ที่ไม่ได้เข้าโรงเรียน สามารถประสานงานกับโรงเรียนในการแลกเปลี่ยนหนังสือดี ๆ

5.8 สมาคมหรือสถาบันทางศาสนา ควรสนับสนุนส่งเสริมให้สมาชิกเป็นตัวอย่างที่ดีในการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน

6. สื่อสารมวลชน เช่น โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์และวารสาร สามารถช่วยประชาสัมพันธ์โครงการ การประกวดและกิจกรรมอื่นๆ ที่โรงเรียนและหน่วยงานอื่นๆ จัดขึ้นเพื่อสนับสนุนโรงเรียนในการส่งเสริมการอ่าน

6.1 จัดเวลาให้สำหรับรายการทางวิทยุหรือโทรทัศน์ ที่เผยแพร่แสดงให้เห็นงานเด่น ๆ ที่ครูสำนักพิมพ์ ผู้ปกครอง และบุคคลอื่น ๆ หรือสมาคมอื่นได้กระทำเกี่ยวกับการส่งเสริมการอ่าน

6.2 จัดการประกวดและเกมการแข่งขันที่จะช่วยสนับสนุนส่งเสริมประชาชนให้อ่านหนังสือดี ๆ

6.3 จัดประกวดการเขียนโปสเตอร์ คำขวัญ เขียนเรื่อง เล่าเรื่อง และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอ่านทางวิทยุและโทรทัศน์

6.4 จัดเวลาให้สำหรับรายการทางวิทยุหรือโทรทัศน์ที่เกี่ยวกับการเล่าเรื่อง การแสดงหุ่น การแสดงสร้างสรรค์ต่างๆ เกี่ยวกับนิทานพื้นบ้าน และเรื่องเล่าต่างๆ จากหนังสือดีๆ

6.5 เชิญผู้มีชื่อเสียงในคณะรัฐบาล ในวงการภาพยนตร์ และอาชีพอื่น ๆ เป็นผู้นำแสดงในรายการโฆษณาที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการอ่าน

6.6 พิมพ์ทวิจาณ์หนังสือดี สำหรับผู้อ่านทุกวัยในหนังสือพิมพ์ วารสาร โทรทัศน์ และวิทยุ

กิจกรรมเฉพาะของแต่ละกลุ่มชนและหน่วยงานที่สนับสนุนการณรงค์ของโรงเรียนในการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน สามารถประสบผลสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อมีความสามัคคีร่วมแรงร่วมใจกันการทำงานนั้นได้เป็นกระบวนการที่ยาว ยากและต้องอาศัยความอดทน แต่ถ้ามีความพยายามร่วมกันแล้วก็จะสำเร็จได้

อย่างไรก็ตาม ข้อเสนอแนะในการส่งเสริมให้นักเรียนมีนิสัยรักการอ่านนี้ เป็นเพียงแนวทางที่กำหนดไว้กว้าง ๆ เท่านั้น สำหรับการปฏิบัติจริง ต้องขึ้นอยู่กับการสอนของครูเป็นสำคัญ ครูต้องรู้จักใช้วิธีการต่าง ๆ ล่อใจ เสริมกำลังใจให้เด็กสนใจที่จะอ่านและแสดงออกในรูปการแสดงผลงานของเด็กเอง

2. ความหมายและขอบข่ายของการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน ของกรมวิชาการ

- 2.1 ความหมายของกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน
- 2.2 เป้าหมายของการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน
- 2.3 ประเภทของการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

ความหมายของกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน แม้นมาส ชวลิต (2529, หน้า 218-224) ได้ให้ความหมายไว้ว่า คือ การกระทำต่าง ๆ เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายเกิดความสนใจในการอ่าน เห็นความสำคัญและความจำเป็นของการอ่าน เกิดความเพลิดเพลินในการอ่านพยายามพัฒนาการอ่านของตนให้ถึงระดับการอ่านเป็น และอ่านจนเป็นนิสัย กิจกรรมส่งเสริมการอ่านจะมีลักษณะสำคัญดังนี้

1. **เร้าใจ** บุคคลที่อ่านให้เกิดความอยากรู้ อยากอ่านหนังสือ โดยเฉพาะหนังสือที่มีคุณภาพ ตามที่ประสงค์ หรือที่ผู้จัดกิจกรรมเห็นว่าควรอ่าน กิจกรรมจะชี้แนะให้เห็นว่าการอ่านเป็นสิ่งจำเป็น มีความสำคัญ มีประโยชน์ต่อบุคคลและสังคมนานาประการ

2. **จูงใจ** ใ้บุคคลที่อ่านเกิดความพยายามที่จะอ่านให้แตกฉาน เพื่อจะได้รู้เรื่องราวอัน น่ารู้ น่าสนุก ที่มีอยู่ในหนังสือตามที่ผู้จัดกิจกรรมนำมากล่าว เห็นประโยชน์ของการอ่าน และเกิด ความรู้สึกว่าความพยายามอ่านให้เข้าใจถ่องแท้คุ้มค่า ให้ความรู้สึกเป็นอิสระเสรี ไม่ต้องพึ่งพา ผู้อื่นให้ช่วยอ่าน ช่วยตีความหมาย ซึ่งบางครั้งอาจคลาดเคลื่อนได้ เห็นความจำเป็นที่จะต้องฝึกฝน การอ่าน และการใช้คู่มือช่วยในการอ่าน เช่น พจนานุกรม ศัพท์วิชาเฉพาะ เป็นต้น ไม่เกิดความ เบื่อหน่ายท้อแท้ในการอ่านหนังสือ

3. **กระตุ้น แนะนำ** ให้อุบายหรืออยากเห็นเรื่องราวต่าง ๆ ที่มีอยู่ในหนังสือ เปิดความคิด ใ้กว้างเมื่ออ่านเรื่องหนึ่งแล้วก็อยากอ่านอีกเรื่องหนึ่งต่อไป มีความรู้สึกว่าการอ่านเป็นกิจกรรม ประจำวันที่ต้องกระทำอย่างต่อเนื่อง อยากนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ อยากเขียนหนังสือทำนอง เดียวกันนี้ให้ดีกว่าเล่มที่อ่าน เป็นต้น

4. **สร้างบรรยากาศการอ่าน** สามารถสร้างขึ้นได้ขึ้นทั้งที่บ้าน โรงเรียน และในสังคม นอกจากกิจกรรมจะเร้าใจจูงใจให้อ่าน และกระตุ้นให้เกิดความคิดใ้กว้างแล้ว ยังเกี่ยวข้องกับ การผลิตวัสดุการอ่านให้เหมาะสม การสร้างและปรับปรุงแหล่งวัสดุการอ่านให้มีเพียงพอ การ บูรณาการการอ่านเข้าไว้ในการเรียนการสอน และในการตัดสินใจเพื่อดำเนินการต่าง ๆ

เป้าหมายของกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

เป้าหมายของกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน แบ่งได้ 2 เป้าหมาย คือ เป้าหมายบุคคล และ เป้าหมายระดับพัฒนาการอ่าน

1. **เป้าหมายบุคคล** บุคคลในที่นี้จะป็นหนึ่งคน หรือกลุ่มคน ทุกเพศ ทุกวัย ทุกระดับ ความรู้และระดับความสามารถในการอ่าน การกำหนดเป้าหมายบุคคลขึ้นก็เพื่อให้กิจกรรมที่จัดขึ้น เหมาะสมกับเป้าหมาย และเกิดประโยชน์อย่างแท้จริง ดังนั้นการศึกษาเป้าหมายบุคคลควรจะต้องศึกษา ในด้านความต้องการ และความสนใจ และระดับพื้นฐานความรู้ สิ่งเหล่านี้จะเป็นข้อมูลที่มีประโยชน์ต่อ การวางแผนการจัดกิจกรรมได้เป็นอย่างดี

2. เป้าหมายของการอ่าน เป้าหมายของการอ่าน หมายถึง ระดับพัฒนาการอ่านที่ประสงค์จะให้บรรลุ เช่น จูงใจให้รักการอ่าน กระตุ้นให้พยายามอ่านออก คือ สามารถผสมสระพยัญชนะได้ พอรู้ความหมายของคำในหนังสือ ผสมอักษรเป็นคำได้อ่านแตกฉาน เมื่อเห็นคำในหนังสือ ก็อ่านได้คล่องแคล่ว รู้ความหมายของคำ และข้อความอื่น ๆ บางคำไม่เข้าใจความหมายแต่อ่านออกเสียงได้ อ่านเข้าใจความ จับความหมายของประโยค ข้อความ และเรื่องทั้งหมดได้อ่านวิเคราะห์วิจารณ์ รู้จักแยกแยะเรื่องราวที่อ่าน ประเมินค่าความคิดเห็นของผู้เขียนได้ อ่านสังเคราะห์ และสามารถใช้ประโยชน์จากการอ่านได้

การกำหนดเป้าหมายของการอ่าน ต้องพิจารณาพื้นฐานความรู้ ทักษะในการอ่าน และวัยของบุคคลที่เป็นเป้าหมาย จึงจะสามารถพัฒนาการอ่านให้สอดคล้องกับระดับพัฒนาการของเขาได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ทำให้เขามีความสนุกสนานเพลิดเพลินกับการอ่านได้มากที่สุด

ประเภทของการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

ประเภทของการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านที่จะกล่าวต่อไปนี้ได้จำแนกประเภทตามแนวดำเนินการของกรมวิชาการ (อ้างใน สรุปรายงานและเอกสารทางวิชาการการณรงค์เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน, 2529, หน้า 225-429) ประกอบด้วยกิจกรรมต่อไปนี้ คือ

กิจกรรม 1 การเล่านิทาน

กิจกรรม 2 วิธีอ่านหนังสือและการอ่านหนังสือให้ฟัง

กิจกรรม 3 การเสนอหนังสือ

กิจกรรม 4 โครงการยอตนักอ่าน

กิจกรรม 1 การเล่านิทาน ลัดดา เทมทานนท์ (อ้างใน กรมวิชาการ, 2529 ข, หน้า 225-243) กล่าวว่า เป็นประสบการณ์ทางการศึกษาหลายรูปแบบ โดยมีความสุข สนุกสนาน เป็นองค์ประกอบสำคัญ ประสบการณ์ที่ดีจะได้รับจากการฟังนิทาน ได้แก่

1. เกิดการเร้าทางสื่อภาษา ทำให้เด็กได้เข้าใจรูปแบบการใช้ภาษาในการเล่าเรื่องในบทสนทนาต่าง ๆ ได้เพิ่มความรู้ในศัพท์ใหม่ ๆ เมื่อเห็นศัพท์นั้น ๆ ในหนังสือก็จะเข้าใจได้ง่ายยิ่งขึ้น

2. เกิดการเร้าทางจักษุ เด็กได้มองเห็นสีหน้าท่าทางอาภัพที่ปรากฏที่แสดงออกเป็นสิ่งเร้าให้เกิดการรับรู้ในเรื่องนิทานที่เล่าทั้งสิ้น

3. เกิดการรับรู้เกี่ยวกับสังคม นิทานนำเด็กให้รับรู้และเข้าใจเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมของชนแต่ละหมู่ รูปแบบการดำเนินชีวิต และพฤติกรรมต่าง ๆ ของคนในสังคม เด็กจะมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นเล่า ทำให้เรียนรู้ถึงการปฏิบัติตนในสังคม เข้าใจบทบาทของตนและมีความพร้อมในการคบหาสมาคมกับผู้อื่นด้วย

กิจกรรม 2 วิธีอ่านหนังสือและการอ่านหนังสือให้ฟัง กานต์มี ศักดิ์เจริญ (2529, หน้า 331-342) ได้กล่าวว่า การอ่านหนังสือให้ฟัง เป็นกิจกรรมส่งเสริมการอ่านอย่างหนึ่งที่จะดึงดูดใจผู้ฟังให้เกิดการรักหนังสือ อยากติดตามเรื่องที่ได้อ่านต่อไปด้วยตนเอง ผลพลอยได้อีกอย่างหนึ่งที่มีประโยชน์คือ ได้ฟังการอ่านออกเสียงที่ถูกต้อง การอ่านที่ถูกต้อง ได้ฟังความไพเราะของภาษา ซึ่งจะเป็ประโยชน์ต่อการเรียนภาษา และถ้าได้มีการกระทำกิจกรรมนี้อย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องแล้ว ก็จะมีส่วนส่งเสริมนิสัยรักการอ่านได้อย่างดี และยังช่วยส่งเสริมการอ่านภาษาไทยอย่างถูกต้องอีกด้วย การอ่านหนังสือให้ได้ผลดี ต้องประกอบด้วยวิธีอ่านหนังสือ ผู้อ่าน สิ่งที่จะอ่าน ผู้ฟัง และการเตรียมการ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

วิธีอ่านหนังสือ ประกอบด้วยสิ่งสำคัญที่ต้องคำนึงถึง ดังนี้

1. ความรู้และประสบการณ์ของผู้อ่าน ผู้ที่มีความรู้มากสามารถอ่านได้เข้าใจกว่าผู้ที่มีความรู้น้อย และ ประสบการณ์ของผู้อ่านก็มีส่วนทำให้เข้าใจเรื่องที่อ่านได้รวดเร็ว

2. ความรู้ทางด้านภาษา ผู้อ่านจะอ่านเรื่องเข้าใจและได้รับประโยชน์คุ้มค่าก็ควรจะเข้าใจในเรื่องคำที่ใช้ในหนังสือที่อ่าน

3. วิธีการเขียนของผู้แต่ง ผู้อ่านควรรู้จักแบบการเขียนของผู้แต่ง ซึ่งแตกต่างกันตามยุคสมัย และแต่ละบุคคล ถ้าหากรู้ชีวประวัติผู้แต่งด้วยก็จะทำให้เข้าใจเรื่องที่อ่านได้ง่าย

4. นิสัยรักการอ่าน เป็นส่วนประกอบที่สำคัญที่จะทำให้การอ่านประสบความสำเร็จ ถ้ามีนิสัยรักการอ่านก็จะอ่านหนังสืออย่างสม่ำเสมอ นิสัยรักการอ่านจะต้องใช้เวลาปลูกฝังและฝึกหัดตั้งแต่เยาว์วัย และต้องได้รับการส่งเสริมให้อ่านอยู่เสมอ

5. รู้จักสิ่งพิมพ์ประเภทต่างๆ สิ่งพิมพ์มีหลายประเภท ได้แก่ หนังสือ เอกสาร วารสาร แผ่นปลิว เป็นต้น แต่ละประเภทก็แตกต่างกันออกไป การรู้จักลักษณะสิ่งพิมพ์แต่ละประเภทจะทำให้อ่านได้เร็วยิ่งขึ้น

6. ความมุ่งหมายในการอ่าน การอ่านควรจะมีคามมุ่งหมายในการอ่าน เพราะจะทำให้อ่านได้เร็วและตรงความต้องการ ซึ่งได้แก่ อ่านเพื่อความรู้ อ่านเพื่อให้เกิดความคิดอ่าน เพื่อความบันเทิง อ่านเพื่อสนองความต้องการอื่นๆ เช่น ต้องการความมั่นคงในชีวิต ต้องการการยอมรับเข้ากลุ่มเพื่อนฝูง เป็นต้น ซึ่งในชีวิตจริงทุกคนจะไม่สมปรารถนาทุกประการ การอ่านจะช่วยชดเชยให้ได้

นอกจากวิธีการอ่านหนังสือแล้ว สิ่งสำคัญในการอ่านหนังสือให้ฟังประกอบด้วย ผู้อ่าน สิ่งที่อ่าน ผู้ฟัง และการเตรียมการ

ผู้อ่าน ผู้ที่จะอ่านหนังสือให้ผู้อื่นฟังต้องเป็นผู้ที่มั่นใจในตนเองว่าเป็นผู้อ่านหนังสือเก่ง ถูกต้องตามอักขรวิธี อ่านชัดเจน เว้นวรรคตอนถูกต้อง เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ทุกคนมีโอกาสทำได้ด้วยการฝึกฝน การอ่านแต่ละครั้งอาจจะมีผู้อ่านคนเดียวหรือมากกว่าหนึ่งก็ได้

สิ่งที่อ่าน สิ่งที่น่าสนใจมาอ่านให้ผู้ฟังอาจจะเป็นในลักษณะต่อไปนี้

1. บทความจากหนังสือพิมพ์ วารสาร
2. หนังสือประเภทต่าง ๆ ทั้งร้อยแก้วร้อยกรอง
3. ประกาศต่าง ๆ

การอ่านแต่ละครั้ง อาจจะเป็นการอ่านตอนหนึ่งหรือหลายตอนของเรื่องเดียวกันหรืออ่านหลาย ๆ เรื่อง เรื่องละตอนก็ได้

ผู้ฟัง ผู้ฟังจะได้ฟังความไพเราะของภาษา ฟังการอ่านออกเสียงที่ถูกต้อง ฟังการอ่านหนังสือที่ถูกแบบ เช่น การเว้นวรรค การทอดจังหวะ เป็นต้น นอกจากนั้น ถ้าเป็นการอ่านในลักษณะเห็นตัวผู้อ่านแล้ว ผู้ฟังก็จะได้เห็นท่าทางของผู้อ่าน การหยิบจับหนังสือที่ถูกต้อง และได้รู้จักหนังสือดี ข่าวเรื่องราวที่น่าสนใจ อันเป็นแนวทางในการอ่านและศึกษาด้วยตนเองต่อไป

การเตรียมการ ประกอบด้วย การเตรียมการอ่านหนังสือ สถานที่สำหรับจัดกิจกรรม อุปกรณ์การอ่าน วิธีการอ่าน และการประชาสัมพันธ์กิจกรรมการอ่านหนังสือ รายละเอียดต่าง ๆ จำแนกได้ดังต่อไปนี้

การเตรียมการอ่านหนังสือให้ฟัง มีขั้นตอนและสิ่งที่ต้องเตรียมดังนี้

การเลือกเรื่อง เรื่องที่จะนำมาเล่าควรประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้

1. เลือกเรื่องที่เหมาะสมกับผู้ฟัง ตามวัย ตามวาระ และโอกาส
2. เลือกเรื่องที่เหมาะสมกับความถนัดและบุคลิกของผู้อ่าน
3. เลือกตอนที่น่าสนใจของเรื่องซึ่งเป็นตอนที่ติดที่สุดของหนังสือเล่มนั้น หรือเลือก

อ่านบางส่วนของบท เพื่อชวนให้ผู้ฟังอยากติดตามอ่านต่อไป

การเตรียมตัวสำหรับผู้อ่าน ผู้ที่จะอ่านหนังสือให้ผู้อื่นฟังควรจะ

1. ต้องรู้ว่าการอ่านหนังสือให้ฟังแต่ละครั้งนั้นเป็นการอ่านต่อหน้า แผ่นหน้าเล็กหรือใหญ่ และจะต้องไปนั่งอ่านหรือยืนอ่าน
2. หนังสือหรือสิ่งพิมพ์ที่จะอ่าน ควรค้นหาคำหรือตอนที่อ่านไว้ให้เรียบร้อย ถ้ามีหลายตอน อาจบันทึกหัวข้อเรื่องไว้ที่บนกระดาษค้นหาคำหนังสือทุก ๆ เรื่องที่จะอ่าน
3. เตรียมตัวฝึกซ้อมการอ่านล่วงหน้าจนพอใจ ถ้าเป็นการอ่านมากกว่าหนึ่งคน ควรมีการฝึกซ้อมกันให้ดี โดยเฉพาะถ้าอ่านบทสนทนาโต้ตอบกัน

การเตรียมสถานที่สำหรับจัดกิจกรรมอ่านหนังสือให้ฟัง สถานที่สำหรับจัดกิจกรรม

ดังกล่าวนี้ อาจเป็นหน้าเสาธง ห้องสมุด ห้องเรียน ห้องประชุม ฯลฯ ถ้าการอ่านนั้นต้องมีอุปกรณ์การอ่านประกอบ ต้องเตรียมให้พร้อม ถ้าเป็นการอ่านแบบที่ผู้ฟังและผู้อ่านต้องเห็นกัน ควรจัดที่นั่งให้ทั้งผู้อ่านและผู้ฟังได้มองเห็นกันชัดเท่าที่สามารถทำได้

การเตรียมอุปกรณ์ประกอบการอ่าน การอ่านหนังสือให้ฟัง ถ้ามีอุปกรณ์อื่นๆ ประกอบด้วย จะทำให้กิจกรรมการอ่านหนังสือให้ฟังน่าสนใจยิ่งขึ้น อุปกรณ์ประกอบการอ่านได้แก่ ภาพประกอบเรื่อง ซึ่งอาจจะเป็นภาพถ่าย ภาพวาด ภาพของจริง เพลงประกอบ การแสดงหุ่น ป้ายนิทรรศการ ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว วิดีทัศน์ แผ่นภาพและป้ายผ้าสำลี

การเตรียมวิธีการอ่าน มีแนวทางในการปฏิบัติ ดังนี้

1. ถ้าอ่านต่อหน้าผู้ฟัง ผู้อ่านควรอยู่ในท่าที่จะเห็นผู้ฟังทั่วถึง

2. การจับหนังสือและเปิดหนังสือควรให้ถูกต้อง ทำท่าทางการอ่านควรอยู่ในอาการสำรวม มีลักษณะชวนให้อยากฟัง

3. การอารัมภบทควรให้กะทัดรัด เร้าใจผู้ฟังให้สนใจเรื่องที่จะอ่าน ถ้ามีอุปกรณ์ต้องเตรียมให้พร้อม

อ่านออกเสียงให้ถูกต้องตามอักขรวิธี ทดจังหวะในการอ่านให้เหมาะสม อ่านเว้นวรรคตอนให้ถูกต้อง และผู้อ่านควรมองผู้ฟังเป็นระยะ

การประชาสัมพันธ์กิจกรรมการอ่านหนังสือให้ฟัง ควรประชาสัมพันธ์ให้ผู้ฟังได้ทราบว่าจะมีการอ่านหนังสือให้ฟัง วัน เวลาใด ใครเป็นผู้อ่าน จัดที่ไหน มีการจัดกิจกรรมประกอบอะไรบ้าง และเมื่อจัดแล้ว ควรจัดอย่างสม่ำเสมอ

กิจกรรม 3 การเสนอหนังสือ แม้นมาล ชวลิต (2529, หน้า 343-402) กล่าวว่า เป็นกิจกรรมการนำหนังสือมาสู่บุคคลผู้เป็นเป้าหมาย อาจเป็นหนึ่งคนหรือกลุ่มคนก็ได้ โดยมีวัตถุประสงค์คือ การเร้าใจอยากอ่านให้รู้เรื่องที่มีในหนังสือที่มีผู้นำมาเสนอให้จบ หรือให้ละเอียดกว่าที่ได้ยินได้ฟังการกล่าวถึง กิจกรรมนี้สามารถจัดได้หลายรูปแบบ ได้แก่

1. จัดในรูปของการเร้าสอดประสาท เช่น เล่าเรื่องให้ฟัง อ่านให้ฟัง บรรยายให้เห็นข้อดีและประโยชน์ของหนังสือ

2. จัดในรูปของการเร้าจูงประสาท เช่น จัดนิทรรศการหนังสือแสดงภาพประกอบ

3. จัดในรูปที่ให้ผู้คลเป้าหมายมีส่วนร่วมด้วย เช่น ทายปัญหาที่มีคำตอบอยู่ในหนังสือ

เป็นต้น

นอกจากนั้น รสา วงศ์ยังอยู่ (2529, หน้า 388-393) กล่าวว่า การแนะนำหนังสือ เป็นกิจกรรมการเสนอหนังสือประเภทหนึ่งที่มีวิธีการชักชวนหรือเร้าใจให้ผู้ฟังสนใจอ่านหนังสือ โดยที่ผู้แนะนำไม่ต้องเล่ารายละเอียดนัก เพียงบอกเรื่องย่อ ๆ พอเป็นสังเขป เน้นการวิเคราะห์ข้อดี ข้อบกพร่อง และประโยชน์ที่ผู้ฟังจะได้รับ แนะนำให้เหมาะสมกับวัย ระดับการศึกษา และพื้นฐานความรู้ของผู้ฟังด้วย อาจแนะนำได้ทั้งวาจา เขียนปิดประกาศส่งไปพิมพ์ในวารสารต่าง ๆ หรือ จัดนิทรรศการหนังสือด้วยก็ได้

ขั้นตอนในการแนะนำหนังสือ ประกอบด้วย

1. เลือกหนังสือที่จะแนะนำ ควรเน้นหนังสือดังนี้

ประเภทวิชาการที่ใช้สอนในหลักสูตร

ประเภทที่คนสนใจและเป็นประโยชน์ในกลุ่ม

หนังสืออ้างอิง

หนังสือที่เป็นชุด เช่น ชุดวัฒนธรรมประเพณี

หนังสือสารคดี หนังสือนวนิยาย หนังสือสำหรับเด็ก หนังสืออ่านประกอบ

หนังสือดีแต่มีผู้อ่านน้อย

หนังสือใหม่

หนังสือที่คณะกรรมการประกวดประจำปี

นอกจากนั้น แม้นมาส ชวลิต (2529, หน้า 343-402) ได้เสนอแนวคิดในการเลือกหนังสือที่จะแนะนำ สรุปได้ว่าควรเป็นหนังสือที่อยู่ในลักษณะดังต่อไปนี้

หนังสือที่เหมาะสมกับวัย ของบุคคลเป้าหมาย นิจาร์นาทั้งในด้านเนื้อหา วิธีเสนอเนื้อหา ถ้อยคำและสำนวนที่ใช้ ให้เหมาะสมกับความสามารถในการรับรู้ ความเข้าใจและความต้องการ

หนังสือที่มีคุณภาพ ทั้งในด้านเนื้อหา วิธีเสนอเนื้อหา ถ้อยคำและสำนวน

หนังสือที่มีเนื้อหา ที่สนองความต้องการ อยู่ในความสนใจและให้ประโยชน์แก่บุคคล

เป้าหมาย

หนังสือที่มีคุณภาพซึ่งคนทั่วไปยังไม่สนใจ โดยคิดว่ายากเกินไป ล้าสมัย ไม่สนุก

หนังสือซึ่งบุคคลเป้าหมายจะหาอ่านได้ เช่น ขอยืมจากห้องสมุด เข้าซื้อ จากร้านเช่า และร้านจำหน่ายในชุมชนหรือท้องถิ่นนั้น

หนังสือเลือกตามความสะดวก เช่น เลือกจากบัญชีรายชื่อหนังสือคณะกรรมการประกวด และบัญชีรายชื่อหนังสือดีสำหรับห้องสมุด ซึ่งคณะกรรมการพัฒนาหนังสือฯ จัดทำขึ้นเผยแพร่

2. ระยะเวลา ประมาณ 15-30-40 นาที แล้วแต่จำนวนเล่ม และกลุ่มผู้ฟังตามกลุ่ม

เป้าหมาย

3. การเตรียมตัวแนะนำ มีแนวทางในการปฏิบัติ ดังนี้

อ่านหนังสือที่จะแนะนำอย่างละเอียด

บันทึกลงในแบบบันทึกการอ่าน ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลทางบรรณานุกรม เรื่องย่อ (เน้นตอนเด่นของเรื่อง เหตุการณ์ที่นำไปสู่ตอนจบ)

ประสานงานกับครูบรรณารักษ์ ครูที่สอนประจำวิชา เพื่อทราบความต้องการของหนังสือที่จะเสนอแนะ

ศึกษาจากการวิจารณ์หนังสือที่ผู้อื่นวิจารณ์ไว้ พร้อมกับการวิเคราะห์วิจารณ์ของตนเอง

4. วิธีแนะนำ แนะนำหนังสือด้วยท่าทางที่แสดงความมั่นใจ พร้อมทั้งนำหนังสือมาแสดงด้วย ให้ข้อมูลทางบรรณานุกรมอย่างแจ่มแจ้ง แนะนำตอนที่สำคัญๆ ที่จะเป็นประโยชน์แก่ผู้ใช้ และวิธีใช้ ถ้าเป็นเรื่องที่มีเนื้อหาเดียวกัน หรือเป็นชุดให้แนะนำทีละเล่ม การแนะนำจะใช้วิธีพูดหรือเขียนก็ได้ โดยถือหลักเกณฑ์เดียวกัน

กิจกรรม 4 โครงการยอตนักอ่าน เป็นกิจกรรมส่งเสริมการอ่านที่ได้รับความนิยมมาทั้งบรรณารักษ์ ตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมห้องสมุด ได้นำไปจัดเป็นกิจกรรมส่งเสริมการอ่านให้แก่นักเรียนแล้วอย่างแพร่หลาย จินตนา ไบกาซึย (กรมวิชาการ, 2529, หน้า 414-443) ได้กล่าวไว้ว่า กิจกรรมยอตนักอ่านตามโครงการยอตนักอ่าน จัดขึ้นเพื่อให้ผู้อ่านได้อ่านหนังสืออย่างจริงจังด้วยตนเองให้มากที่สุด การอ่านเน้นความคิดรวบยอดในเรื่องที่ว่าการให้ผู้อ่านได้อ่านหนังสือที่เลือกสรรแล้วด้วยตนเองในจำนวนมากที่สุด ถ้าสามารถทำให้ผู้อ่านอ่านหนังสือเล่มแรกที่เขาสนใจจนจบอย่างมีความสุข ไม่มีความทุกข์ในการอ่านได้ ผู้อ่านก็จะติดใจ เกิดความสนใจ มีกำลังใจที่จะอ่านเล่มต่อไปเรื่อย ๆ และถ้ามีการเสริมแรงโดยการให้รางวัลแล้วผู้อ่านยิ่งจะมากขึ้นเมื่ออ่านมากขึ้นก็เกิดความรู้สึกว่าการอ่านไม่ใช่สิ่งยาก อ่านแล้วมีความสุข เกิดความรักในการอ่าน เมื่อรักการอ่านก็ต้องอ่านทุกวันจนเป็นนิสัย กลายเป็นสิ่งจำเป็นในชีวิตประจำวัน คือเกิดนิสัยรักการอ่าน ซึ่งจะต้องมีการปลูกฝังให้เกิดขึ้นแก่ผู้อ่านในระยะเริ่มต้นของการอ่าน ไม่ว่าผู้อ่านจะเป็นเด็ก เยาวชน และผู้ใหญ่เริ่มอ่านก็ตาม และการปลูกฝังนี้จะต้องปฏิบัติอย่างจริงจัง ต่อเนื่อง และสม่ำเสมอ

วิธีการอ่านที่ให้อ่านได้อ่านหนังสือ และเกิดนิสัยรักการอ่าน ควรดำเนินการให้เป็นไปตามกระบวนการอ่าน ซึ่งเริ่มต้นด้วยการอ่านออก การอ่านได้ และการอ่านเป็น กระบวนการอ่าน เช่น ได้กำหนดไว้ในหลักสูตรของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ วิชาภาษาไทยระดับประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 แล้ว นั่นคือ นักเรียนทุกคนจะต้องปฏิบัติให้เป็นมาตรฐานตามที่กำหนดไว้ สำหรับกิจกรรมการสร้างนิสัยรักการอ่าน ได้เสนอแนวทางไว้ 6 ขั้น เริ่มตั้งแต่

- ขั้นที่ 1 ได้รับความสนใจด้วยการเล่านิทาน ตูมภาพ สันทนาเกี่ยวกับภาพ
- ขั้นที่ 2 จัดหาหนังสือสำหรับเด็กที่ตีที่เหมาะสมมาให้อ่าน เมื่อเด็กได้อ่านแล้ว
- ขั้นที่ 3 จัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านในรูปแบบ การประกวดเล่าเรื่อง เล่านิทาน ประกวดยอดนักอ่าน
- ขั้นที่ 4 ฝึกการเป็นนักสะสม เช่น โคลงกลอนที่ชอบ ข้อความที่สละสลวย คำพังเพย
- ขั้นที่ 5 ฝึกการบันทึกการอ่าน หลังจากจบการอ่านแต่ละเรื่อง แต่ละเล่ม
- ขั้นที่ 6 กำหนดรายชื่อหนังสือให้อ่าน

กิจกรรมยอดนักอ่านนี้ สามารถจัดเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทย ได้เป็นอย่างดี ไม่เป็นแต่เพียงกิจกรรมเสริมเหมือนอย่างที่เราเข้าใจ และเคยปฏิบัติกันมาแต่เดิมก่อนแล้ว แต่สามารถที่จะนำไปเรียน ไปสอนในชั้นเรียนปกติของวิชาภาษาไทยได้เป็นอย่างดี สำหรับรายชื่อหนังสือที่สมควรให้อ่านในระดับประถมศึกษาชั้นนั้น มีกำหนดไว้ในคู่มือการสอนภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แล้ว

ถวัลย์ มาศจรัส (2535, หน้า 7-8) กล่าวว่า จุดหมายของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในข้อที่ 6 มุ่งปลูกฝังให้ผู้เรียน มีนิสัยรักการอ่าน และใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ นั้น เป็นจุดหมายที่มีความสำคัญยิ่งประการหนึ่ง เพราะในปัจจุบันสภาพรักการอ่านหนังสือของประชาชนหรือแม้แต่ของนักเรียนในโรงเรียนมีตัวเลขที่ต่ำค่อนข้างมาก เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศที่พัฒนาแล้ว อย่างเช่น ญี่ปุ่น เป็นต้น นอกจากนั้น องค์การยูเนสโก เคยเปิดเผยตัวเลขสถิติเปรียบเทียบการอ่านหนังสือของคนไทยกับญี่ปุ่น ผลปรากฏว่า คนไทยอ่านหนังสือน้อยกว่าคนญี่ปุ่น 16-18 เท่า ซึ่งนับว่าเป็นตัวเลขที่ห่างกันมาก

ดังนั้น การที่หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) กำหนดจุดหมายในข้อ 6 อย่างชัดเจนเช่นนี้ ก็เป็นที่คาดหวังกันว่า ในอนาคตเยาวชนรุ่นใหม่ที่ผ่านมาหลักสูตรนี้ จะเป็นผู้มีนิสัยรักการอ่านมากขึ้นอย่างแน่นอน และผู้ที่จะมีบทบาทอย่างแท้จริงในส่วนของการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านตามที่กล่าวนั้นก็คือครูผู้สอนนั่นเอง

รสา วงศ์ยังอยู่ และคณะ (2535) ได้เสนอแนวทางให้ครู ผู้บริหารโรงเรียน และผู้ที่เกี่ยวข้องกับทุกฝ่ายช่วยกันจัดการศึกษาเพื่อให้บรรลุผลตามจุดหมายของหลักสูตรไว้ว่า สำหรับครูผู้สอนวิชาต่าง ๆ ทุกวิชาซึ่งเป็นบุคคลสำคัญในการที่จะส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักการค้นคว้า และมีนิสัยรักการอ่าน ต้องใช้วิธีการสอนที่เน้นทักษะกระบวนการ และต้องเตรียมการสอนโดยประสานงานกับครูบรรณารักษ์อย่างใกล้ชิด เพื่อจัดเตรียมเอกสารต่าง ๆ ไว้ให้นักเรียนศึกษาค้นคว้า รวมทั้งจัดหาหนังสือที่ให้ความสนุกสนาน เพลิดเพลินเพื่อให้นักเรียนเกิดนิสัยรักการอ่าน และที่สำคัญยิ่งอีกประการหนึ่งที่โรงเรียนควรปฏิบัติ คือ การจัดชั่วโมงสำหรับให้นักเรียนทุกคนเข้าใช้ห้องสมุดอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง อาจใช้เวลาครั้งละ 1 ชั่วโมง หรือ 30 นาที หรือ 40 นาที แล้วแต่ความเหมาะสมกับการจัดเวลาและวัยของนักเรียน

จากข้อความที่กล่าวมาแล้วนี้ แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมการส่งเสริมการอ่านได้รับการสนับสนุนจากกรมวิชาการให้จัดเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนในคาบเรียนปกติได้ โดยบูรณาการเข้ากับวิชาต่าง ๆ ตามความเหมาะสม ตามสภาพแวดล้อมของแต่ละโรงเรียน

จิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

สุรางค์ โค้วตระกูล (2533, คำนำ ; ประเทิน มหาจันทร์, 2530, หน้า 15) ได้กล่าวถึงความสำคัญของจิตวิทยากับการเรียนการสอนไว้ว่า การเรียนการสอนเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนมาก และยังไม่มีการวิจัยใด ๆ ที่จะพิสูจน์ว่า วิธีสอนใดมีประสิทธิภาพที่สุด หรือการเรียนรู้วิธีใดจึงจะดีที่สุด เพราะการเรียนการสอนขึ้นอยู่กับบุคคลที่จะเรียนรู้ และบุคคลที่ทำการสอนแต่ละคนก็เป็นปัจเจกบุคคล วิธีสอนและวิธีเรียนที่เหมาะสมสำหรับคนหนึ่งอาจจะไม่เหมาะสมสำหรับอีกคนหนึ่ง ฉะนั้น จึงจำเป็นที่ผู้ที่จะเป็นครู อาจารย์ควรมีความรู้พื้นฐานทั่วไปทางจิตวิทยา เพื่อช่วยให้รู้จักและเข้าใจนักเรียนที่ตนจะสอน รวมทั้งหลักการเรียนการสอนตามทฤษฎีต่าง ๆ เพื่อนำ

ความรู้ความเข้าใจดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับความสำคัญของจิตวิทยาและการสอนอ่านนั้น กล่าวได้ว่า การอ่านเป็นกระบวนการหนึ่งทางจิตวิทยาโดยตรง คือ เด็กที่ประสบความล้มเหลวในการอ่าน นอกจากจะมีปัญหาเกี่ยวกับการอ่านโดยตรงแล้ว ยังมีปัญหาทางด้านจิตวิทยาอีกด้วย เพราะเด็กจะไม่ได้มีการยอมรับจากเพื่อน ทำให้รู้สึกหมดหวัง วิตกกังวล เกิดความขัดแย้งในใจ และจะแสดงพฤติกรรมออกมาในลักษณะก้าวร้าว หงุดหงิด อิจฉาริษยา หรือฝันกลางวัน เป็นต้น

ดังนั้น เพื่อเป็นการแก้ปัญหาทางด้านจิตวิทยาที่จะเกิดขึ้นกับเด็ก ครูควรศึกษาหาวิธีการที่จะช่วยจัดบรรยากาศในการเรียน การสอนอ่านให้ราบรื่น ใช้วิธีการสอนที่เหมาะสม ใช้วัสดุประกอบการสอน ตลอดจนจัดหาหนังสือให้นักเรียนได้อ่านอย่างพอเพียง เมื่อเด็กประสบความสำเร็จในการอ่าน ปัญหาต่าง ๆ ทางด้านจิตวิทยาจะไม่เกิดขึ้น แรงกระตุ้นในการอ่านของเด็กขึ้นอยู่กับความสำเร็จในการอ่าน ซึ่งจะส่งผลไปถึงการยอมรับจากเพื่อนและครู ทำให้เด็กมีอารมณ์ที่มั่นคง มีความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น

กาเกิลส์ (Gargiuls, 1971 อ้างใน จวีลักษณ์ ฤๅษะกาญจนะ, 2528, หน้า 28) ได้กล่าวถึงทฤษฎีการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการอ่าน ซึ่งครูและบรรณารักษ์ควรศึกษาไว้เป็นพื้นฐานในการนำไปประยุกต์ใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอน ดังต่อไปนี้

1. การถ่ายโยงการเรียนรู้ (Transfer of Learning)
2. การเสริมแรง (Reinforcement)

การถ่ายโยงการเรียนรู้ (Transfer of Learning)

เอลลิส (Ellis, 1969 อ้างใน จวีลักษณ์ ฤๅษะกาญจนะ, 2528, หน้า 30) และ เคลนเดอร์ (Kendler, 1968 อ้างใน ประสาท อิศรปรีดา, 2531, หน้า 192) ได้ให้ความหมายและประเภทของการถ่ายโยงการเรียนรู้ไว้ว่า การถ่ายโยงการเรียนรู้จะเกิดขึ้นต่อเมื่อการเรียนรู้หรือกิจกรรมในสถานการณ์หนึ่งมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้หรือกิจกรรมในสถานการณ์หนึ่ง ซึ่งอิทธิพลดังกล่าว อาจพิจารณาได้ 3 ลักษณะ คือ

1. การถ่ายโยงการเรียนรู้ในทางบวก (Positive Transfer) หมายถึงการเรียนรู้ในสถานการณ์หนึ่ง มีผลสนับสนุนหรือส่งเสริมการเรียนรู้ในอีกสถานการณ์หนึ่ง
2. การถ่ายโยงการเรียนรู้ในทางลบ (Negative Transfer) หมายถึงการเรียนรู้ในสถานการณ์หนึ่ง มีผลขัดขวางหรือชะลอการเรียนรู้ในอีกสถานการณ์หนึ่ง
3. การถ่ายโยงการเรียนรู้เป็นศูนย์ (Zero Transfer) หมายถึง การเรียนรู้ในสถานการณ์หนึ่ง ไม่มีผลส่งเสริม ขัดขวาง หรือหยุดยั้ง หรือชะลอการเรียนรู้ในอีกสถานการณ์หนึ่ง

ความสำคัญของการถ่ายโยงการเรียนรู้และการสอนอ่าน

การถ่ายโยงการเรียนรู้ คือ การโยกเอาผลของการเรียนรู้จากสถานการณ์หนึ่ง ไปใช้กับอีกสถานการณ์หนึ่ง ดังนั้น การเรียนรู้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการอ่าน กล่าวได้ว่า

1. การถ่ายโยงการเรียนรู้จะทำให้บรรณารักษ์ ผู้แนะนำการอ่าน เข้าใจถึงวิธีการที่จะช่วยให้เกิดการนำไปใช้ในชีวิตจริงได้
2. การถ่ายโยงการเรียนรู้จะทำให้บรรณารักษ์ ผู้แนะนำการอ่าน จัดวัสดุอุปกรณ์ สิ่งแวดล้อมที่เหมือน หรือสัมพันธ์กับชีวิตจริง ให้มากที่สุด เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประโยชน์แก่ชีวิตของเด็ก

องค์ประกอบของการถ่ายโยงการเรียนรู้

1. การถ่ายโยงการเรียนรู้ ต้องอาศัยการรับรู้ที่ดี การรับรู้มีมากเพียงใดการถ่ายโยงก็มีเพิ่มมากขึ้นเพียงนั้น
2. การถ่ายโยงการเรียนรู้จะมีมากขึ้นถ้าองค์ประกอบ ได้แก่ คุณสมบัติในตัวของผู้เรียน หลักการ เทคนิควิธีการของการเรียนรู้ทั้ง 2 ครั้งเหมือนกัน
3. ถ้าลักษณะของวัตถุตอบสนองต่อสิ่งเร้าหรือพฤติกรรมที่แสดงออกต่อสิ่งเร้าทั้ง 2 ครั้งเหมือนกัน การถ่ายโยงจะดีขึ้น
4. ถ้าผลสัมฤทธิ์ในการเรียนหรือการอ่านครั้งแรกสูง จะทำให้การถ่ายโยงการเรียนรู้หรือการอ่านครั้งหลังสูงขึ้นไปด้วย ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีแรงเสริมของสกินเนอร์

5. การเรียนรู้อะไรที่สามารถสรุปลงเป็นหลักการ คือ ทำให้ผู้เรียนเกิดการหยั่งเห็น (Insight) สิ่งนั้นจะเกิดการถ่ายโยงได้ดี

การสอนเพื่อให้เกิดการถ่ายโยงการเรียนรู้

แนวทางการสอนเพื่อให้เกิดการถ่ายโยงการเรียนรู้ ได้แก่

1. สอนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้หลัก หรือกฎเกณฑ์ทั่วๆ ไป โดยให้เข้าใจถึงรูปร่าง ลักษณะ รูปแบบ เพื่อเขาจะได้สามารถสรุปความเหมือน (Generalization) หรือนำไปประยุกต์ในสถานการณ์อื่นๆ นอกจากนั้นควรจะเน้นให้เขามองเห็นความสัมพันธ์ภายในปัญหาหรือสถานการณ์นั้นๆ ทั้งสิ่งที่เป็นแนวคิดและวิธีการ

2. สอนกฎหรือหลักเกณฑ์ทั่วๆ ไป โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนค้นพบและขยาย หรือประยุกต์ใช้ในแนวกว้างออกไปด้วยตัวของเขาเอง เพราะจะทำให้ผู้เรียนเกิดความคิดรวบยอด (Concept) และทักษะ (Skill) มากขึ้น หรือขยายวงออกไปเรื่อย ๆ

3. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ประยุกต์กฎเกณฑ์ต่างๆ ที่สำคัญไปใช้ในสถานการณ์ใหม่อย่างเหมาะสมด้วยตนเอง นั่นคือ การส่งเสริมให้เขาเกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ด้วยตัวเขาเอง และควรควรชมเชยหรือให้กำลังใจเมื่อเขาทำในสิ่งแปลกและมีคุณค่า

การเสริมแรง (Reinforcement)

ในการจัดการเรียนการสอนระดับใดก็ตาม ในกลุ่มผู้เรียนกลุ่มหนึ่ง ๆ ย่อมต้องมีความแตกต่างระหว่างบุคคลเกิดขึ้นทั้งในด้านสติปัญญา และคุณลักษณะอื่น ๆ ตามทัศนะของนักจิตวิทยา (อ้างใน สุรางค์ โค้วตระกูล, 2533, หน้า 91) ได้แบ่งความแตกต่างระหว่างบุคคลไว้ 2 ประเภท คือ

1. ความแตกต่างระหว่างบุคคล (Inter-individual differences) หมายถึง ความแตกต่างทางลักษณะและคุณสมบัติต่างๆ ระหว่างบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ซึ่งอาจจะเป็นความแตกต่างทางเชาวน์ปัญญา หรือความคิดสร้างสรรค์ หรือความแตกต่างชนิดอื่น

2. ความแตกต่างภายในตัวบุคคล (Intra-individual differences) หมายถึง บุคคลแต่ละบุคคลมีความแตกต่างภายในตัว ตัวอย่างเช่น นักเรียนบางคนมีความสามารถทางคณิตศาสตร์สูง แต่มีความสามารถทางภาษาต่ำ เป็นต้น

ความแตกต่างระหว่างบุคคลดังได้กล่าวไปแล้วนั้น เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ครูผู้สอนต้องคำนึงถึงและนำมาพิจารณาประกอบการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ดังนั้น การใช้การเสริมแรง (Reinforcement) จึงเข้ามามีบทบาทในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ในส่วนที่จะช่วยนำความแตกต่างระหว่างบุคคลที่มีอยู่ในกลุ่มผู้เรียนมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนการสอนได้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

การให้แรงเสริม (Reinforcement) ตามทัศนะของสกินเนอร์ (Skinner) นักจิตวิทยาพฤติกรรมนิยม (อ้างใน เสริมศรี ไชยศรี, 2528, หน้า 29 ; สุรางค์ โค้วตระกูล, 2533, หน้า 197-199) ได้กล่าวว่า การให้สิ่งเร้าซึ่งอาจเป็นวัสดุสิ่งของ หรือการจัดสภาพแวดล้อมของผู้เรียนโดยส่วนรวมให้อยู่ในสภาพที่ดี ก็จัดว่าเป็นการให้แรงเสริมแก่ผู้เรียนวิธีหนึ่ง

นอกจากนั้น การให้แรงเสริมต้องใช้ในการพิจารณาอย่างรอบคอบ ควรจะเลือกที่จะใช้แรงเสริมอะไร และควรคำนึงถึงความเหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละคนด้วย จากผลการวิจัยเกี่ยวกับการใช้แรงเสริมพบว่า ครูอาจจะใช้แรงเสริมได้ 3 ประเภท คือ

1. การให้ความสนใจและคำชม การให้ความสนใจและคำชมเป็นแรงเสริม เป็นสิ่งที่ครูจะใช้ได้ทุกโอกาส และใช้ได้ทันทีที่นักเรียนเปลี่ยนพฤติกรรมตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ข้อสำคัญครูควรระลึกอยู่เสมอว่า การให้ความสนใจหรือคำชมนั้น เป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนา ทั้งนักเรียนที่เก่งและอ่อน ครูควรใช้แรงเสริมกับนักเรียนที่แสดงความก้าวหน้าในการเรียน เป็นต้นว่า นักเรียนที่มีปัญหาในการสะกดคำ ถ้าสะกดคำถูกต้องครูก็ควรให้คำชม แม้ว่าจะเป็นการสะกดคำที่ไม่ยากก็ตาม นักจิตวิทยาที่ศึกษาแรงเสริมประเภทนี้พบว่า การให้คำชมจะช่วยให้นักเรียนเปลี่ยนพฤติกรรมหรือการเรียนจะได้ผลดีก็ต่อเมื่อ

1.1 ความสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียนอยู่ในขั้นดี ครูที่นักเรียนรักและนับถือก็มักจะให้คำชม และการให้ความสนใจเป็นแรงเสริมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ครูควรจะต้องรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล และมีความใส่ใจต่อกิจกรรมหรืองานของนักเรียน เพื่อให้ได้คำชมเหมาะสมกับโอกาส

1.3 การรู้ความต้องการของนักเรียน ครูจะต้องทราบความต้องการของนักเรียน แต่ละคนและควรจะต้องเกณฑ์ที่จะให้แรงเสริมเหมาะสมกับความสามารถของนักเรียน ตัวอย่างเช่น เวลาให้งานแก่นักเรียน ครูไม่ควรจะตั้งความคาดหวังว่านักเรียนทุกคนจะต้องทำงานเสร็จพร้อมกัน ทุกคน ดังนั้น เกณฑ์ของการให้งานทำแก่นักเรียนแต่ละคนอาจจะแตกต่างกัน แต่ทุกคนได้รับแรงเสริม เมื่อทำงานเสร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

2. การใช้กิจกรรมที่ผู้เรียนชอบเป็นแรงเสริม (The Premack Principle)

พรีแมค (Premack, 1959, อ้างใน สุรางค์ โค้วตระกูล, 2533, หน้า 198) พบว่ากิจกรรมที่ผู้เรียนชอบ หรืออยากจะทำ ทำหน้าที่เป็นแรงเสริมที่ดี ตัวอย่างเช่น การชอบเขียน การ์ตูน หรืออ่านหนังสือเล่มที่ไม่ใช่ตำรา ครูจะใช้การเขียนการ์ตูนหรือการอ่านหนังสือที่ผู้เรียนชอบ เป็นแรงเสริมได้ โดยบอกผู้เรียนว่าถ้าทำงานที่ครูสั่ง เช่น ทำคณิตศาสตร์เสร็จก็จะให้เขียนการ์ตูน หรืออ่านหนังสือที่ผู้เรียนชอบได้

3. การใช้สิ่งของเป็นแรงเสริม การใช้แรงเสริมเป็นสิ่งของได้ผลดีกับนักเรียนที่ไม่เห็นความสำคัญของการศึกษา หรือนักเรียนที่ไม่มีแรงจูงใจที่จะเรียน และนักเรียนที่ไม่สามารถจะเข้าใจได้เองว่าการศึกษามีประโยชน์อย่างไร แต่การใช้แรงเสริมที่เป็นสิ่งของมักจะมีปัญหาในเรื่องการอิ่มตัว (Satiation) คือ ถ้าใช้บ่อยเกินไปสิ่งของที่ใช้เป็นแรงเสริมก็จะไม่มีคุณค่าหรือมีความหมาย

ดังนั้น เพื่อเป็นการป้องกันการอิ่มตัว (Satiation) ของการใช้สิ่งของเสริมแรง ครูจึงควรใช้สิ่งของเป็นแรงเสริมควบคู่กับคำชมเช่น "ดีมาก" "เก่ง" และพยายามลดการใช้สิ่งของทีละน้อย ๆ ให้คำชมแทนจนนักเรียนรู้สึกว่าการประสบความสำเร็จในการทำงานด้วยตนเอง ซึ่งก็หมายถึงการเกิดแรงจูงใจภายในขึ้นในตัวนักเรียนเอง สิ่งนี้จะเป็นแรงเสริมที่เกิดขึ้นทดแทนการใช้แรงเสริมที่เป็นสิ่งของจากครูได้ ปัญหาการอิ่มตัวดังกล่าวข้างต้นก็จะหมดไป

3. การจัดทำหนังสือสำหรับเด็ก

องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งชาติ (UNESCO) ได้กำหนดเอาปี ค.ศ. 1979 (พ.ศ. 2522) เป็นปีเด็กสากล โดยมุ่งเน้นให้ทุกประเทศได้ตระหนักถึงความสำคัญของเด็ก เกือบทุกชาติได้จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมเด็ก ๆ ขึ้น ในส่วนหนึ่งของกิจกรรมนี้ หนังสือสำหรับเด็กก็ได้รับการส่งเสริมให้มีการจัดทำอย่างแพร่หลาย เพราะเป็นแนวทางหนึ่งที่จะเสริมสร้างนิสัยรักการอ่านให้เกิดขึ้นกับเด็กๆ เพื่อให้การจัดกิจกรรมสำหรับเด็กสอดคล้องกับแนวทางการดำเนินงานของสหประชาชาติ ประเทศไทยจึงได้จัดงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติขึ้นเมื่อวันที่ 29 มีนาคมถึงวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2522 ในการนี้ได้มีการเน้นการประกวดหนังสือเด็กที่จัดพิมพ์ขึ้นใน พ.ศ. 2522 เป็นการส่งเสริมการผลิตหนังสือดี และส่งเสริมการอ่านหนังสือของเด็ก อันเป็นการพัฒนาบุคคลในชาติ โดยมีความเชื่อว่า หนังสือเด็กนั้นเด็กเป็นผู้เลือกอ่านเอง และเป็นเครื่องมืออย่างสำคัญที่เด็กจะเรียนรู้และสอนตัวเอง โดยเอาตัวเองเปรียบเทียบกับตัวละครเอก ย่อมชวนให้ส่งเสริมแนวประพฤติปฏิบัติได้ดีกว่าผู้ใหญ่สอน ซึ่งเป็นเรื่องของสิ่งที่เด็กได้แ่คิด แนวสอนจากการอ่านของเด็กเป็นสำคัญ (บันลือ พฤษะวัน, 2533, หน้า 123)

ดังนั้น หนังสือสำหรับเด็กจึงได้รับการสนับสนุนให้มีการจัดทำขึ้น ทั้งบริษัท สำนักพิมพ์ต่าง ๆ และหนังสือที่เด็กเป็นผู้เขียนขึ้นเอง ในส่วนของ สปช. ก็ได้จัดให้มีการประกวดหนังสือสำหรับเด็ก ที่นักเรียนเป็นผู้เขียนขึ้นเองทุกปีตามโครงการห้องสมุดและมุมหนังสือของโรงเรียน (เอกสารสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาจังหวัด ที่ ชม.9/2532, 2532, หน้า 1-3) ทำให้นักเรียนได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน และประโยชน์จากการอ่านหนังสืออย่างจริงจังต่อเนื่องกัน

ความหมายของหนังสือเด็ก

จินตนา ไบกาชูยี (2534, หน้า 22), จวีวรรณ คูหาภินันท์ (2527 ก, หน้า 13-15) และ วินัย รอดจำย (2534, หน้า 8-9) ได้ให้ความหมายของหนังสือเด็ก สรุปได้ว่า หมายถึง หนังสือที่จัดทำขึ้นเพื่อให้เด็กและเยาวชนอ่านโดยเฉพาะ หรืออาจให้ผู้ใหญ่อ่านให้ฟังก็ได้ ถ้าเด็กยังเล็กอยู่ เนื้อหาสาระมุ่งให้ความรู้ หรือความเพลิดเพลินร่วมกันไปในรูปแบบที่เรียกว่าสาระบันเทิง หรือบันเทิงคดี มีการใช้วิธีเขียน การจัดทำ และรูปเล่มที่เหมาะสมกับวัย ความสนใจ

และความสามารถของผู้อ่าน โดยมุ่งเน้นที่จะให้เด็กเกิดความรู้สึกสนุกสนานเพลิดเพลิน ใคร่รู้ นำไปสู่
นิสัยรักการอ่านต่อไป

ประเภทหนังสือสำหรับเด็ก

การแบ่งประเภทหนังสือสำหรับเด็กนั้น นักวิชาการหลายท่านได้แบ่งประเภทหนังสือสำหรับเด็กไว้หลายลักษณะ เช่น แบ่งโดยยิตวิธิเขียนเป็นหลัก ยิตรูปแบบของหนังสือเป็นหลัก หรือแบ่งโดยยิตวัยของเด็กเป็นหลัก เป็นต้น ในที่นี้จะกล่าวถึงประเภทของหนังสือตามที่ วินัย รอดจ่าง (2534, หน้า 8-9) ได้แบ่งไว้โดยยิตหน้าที่ของหนังสือเป็นหลักเพราะเป็นการแบ่งประเภทหนังสือที่ง่ายต่อการทำความเข้าใจและการนำไปประยุกต์ใช้ ประเภทหนังสือที่แบ่งไว้ ได้แก่ บันเทิงคดี สารคดี และร้อยกรอง มีรายละเอียดปลีกย่อย ดังต่อไปนี้

หนังสือบันเทิงคดี มีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าหนังสือสารบันเทิง คือหนังสือที่แต่งขึ้นเพื่อให้ความสนุกสนานเพลิดเพลินแก่เด็ก เขียนได้ทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง แบ่งออกได้ ดังนี้

1. นิทาน
2. นวนิยาย
3. เรื่องสั้น
4. เรื่องแปล
5. การ์ตูน

หนังสือสารคดี คือหนังสือที่ให้ความรู้แก่เด็ก แบ่งออกได้ ดังนี้

1. สารคดีทั่วไป
2. สารคดีชีวประวัติ
3. สารคดีท่องเที่ยว

หนังสือร้อยกรอง คือหนังสือประเภทบันเทิงคดีอีกรูปแบบหนึ่งที่ให้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน แบ่งออกได้ ดังนี้

1. ร้อยกรองสำหรับเด็ก ยังแบ่งออกได้
 - 1.1 เพลงกล่อมเด็ก
 - 1.2 เพลงปลอบเด็ก

2. ร้อยกรองสำหรับเด็กวัยเยาว์ ยังแบ่งออกได้

2.1 เพลงประกอบการเล่นของเด็ก

2.2 ปริศนาคำทาย

2.3 บทกลอนสอนใจวัยรุ่น

หนังสือสำหรับเด็กที่นำมาประกอบการทำวิจัยครั้งนี้คือ หนังสือสำหรับเด็กประเภทบันเทิงคดี ในรูปแบบของนิทานที่เขียนเป็นร้อยแก้ว และมีภาพประกอบเนื้อเรื่องตลอดทั้งเล่ม รายละเอียดเกี่ยวกับการจัดทำหนังสือ ประกอบด้วย

1. ลักษณะหนังสือสำหรับเด็กที่ดี
2. การสร้างโครงเรื่องและเนื้อเรื่องย่อ
3. การเขียนคำบรรยายจากเนื้อเรื่องย่อ
4. การกำหนดภาพประกอบเรื่อง
5. การวาดภาพประกอบเรื่อง
6. การออกแบบปกหนังสือ
7. การจัดทำหนังสือรูปเล่มจำลอง
8. การจัดทำหนังสือรูปเล่มจริง
9. ขั้นตอนการทำ หนังสือสำหรับเด็ก

รายละเอียดของเนื้อหาแต่ละเรื่อง จำแนกออกเป็นข้อย่อย ดังนี้

1. ลักษณะหนังสือสำหรับเด็กที่ดี หนังสือสำหรับเด็กที่ดีนั้น จินตนา ไบกาซูยี (2534, หน้า 85-95) ฉวีวรรณ คูหาภินันท์ (2527 ข, หน้า 4-11), มณีรัตน์ สุกโชติรัตน์ (2537, หน้า 31-33) วินัย รอดจำย (2534, หน้า 13) และสมพร จารุณี (อ้างใน กรมวิชาการ, 2534 ค, หน้า 22-30) ได้สรุปลักษณะหนังสือสำหรับเด็กที่ดีไว้ว่า ควรมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1.1 เนื้อเรื่องดี เนื้อหาเรื่องราวเหมาะสมกับวัย ระดับวุฒิภาวะ ความต้องการ และความสนใจของเด็ก เนื้อเรื่องต้องเป็นไปตามลำดับขั้นตอน ไม่สับสนหรือยาวจนเกินไป เพราะธรรมชาติของเด็กนั้นไม่อดทนอยู่กับสิ่งหนึ่งสิ่งใดนานเกินไป รูปแบบและความยาวของหนังสือประเภทบันเทิงคดีสำหรับเด็กและเยาวชนที่กำหนดโดยยึดถืออายุ และความสอดคล้องทางจิตวิทยา

ในการรับรู้ของเด็กเป็นเกณฑ์ คือ เด็กอายุ 9-11 ปี ซึ่งหมายถึงนักเรียนที่เรียนอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 นั้น นิยมใช้หนังสือขนาด 18.50 เซนติเมตร คูณ 26 เซนติเมตร หรือที่เรียกว่าขนาด 8 หน้ายก จำนวน 24หน้า พร้อมภาพประกอบไม่รวมปกหน้าและปกหลัง

1.2 โครงเรื่อง (Plot) โครงเรื่องจะเรียงตามลำดับ ไม่สลับซับซ้อนมาก ให้ข้อคิดหรือคติสอนใจที่ดี สอดแทรกคุณธรรม มีชั้นนำ การดำเนินเรื่องต่อเนื่องกันสมเหตุสมผล และมีชั้นสรุปเรื่อง

1.3 แก่นของเรื่อง (Theme) หมายถึง แนวคิดของเรื่องที่คุณเขียนได้แทรกไว้ในโครงเรื่องและเนื้อเรื่องของหนังสือ ส่วนใหญ่จะสะท้อนธรรมชาติของมนุษย์และความต้องการของสังคมซึ่งเป็นเรื่องที่ยอมรับได้ชัดเจน เช่น ให้ความดีชนะความชั่ว ความซื่อชนะความเกียจคร้าน ความยุติธรรมชนะความอยุติธรรม เป็นต้น

1.4 ภาพประกอบ (Illustration) ภาพประกอบมีส่วนสำคัญมากที่จะดึงดูดความสนใจให้เด็กอยากอ่านหนังสือ ควรเป็นภาพสีสดใส ชัดเจน ไม่เลอะเลือน มีทั้งภาพวาด ภาพถ่าย ภาพเขียน และนำของจริงมาปะติดเพื่อให้เด็กรู้จักของจริง

1.5 ตัวละคร (Character) ต้องเป็นตัวละครในวัยเดียวกันกับเด็กหรือใกล้เคียงกับเด็ก มีจำนวนตัวละครเหมาะสมกับเนื้อหา มีบุคลิกที่ชัดเจน เช่น ตัวเอก ตัวร้าย เพื่อให้เกิดการเปรียบเทียบง่ายขึ้น

1.6 ถ้อยคำสำนวนโวหาร ใช้ภาษาง่าย ๆ บรรยายเหตุการณ์ชัดเจนและอ่านแล้วเข้าใจง่าย เหมาะสมกับวัยของเด็ก

1.7 ลีลาการเขียน (Style) เป็นเทคนิคหรือวิธีการเขียนเรื่องราวที่ควรจะเรียบง่าย ไม่ซับซ้อน มีลีลาสำนวนที่แสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิดที่เหมาะสมกับเรื่องที่เขียน เช่น เขียนเรื่องสนุกสนานต้องใช้ลีลาของภาษาที่อ่านแล้วรู้สึกสนุก อ่านด้วยความเพลิดเพลิน ไม่เป็นการสอนจนเห็นชัดเจน เป็นลักษณะกึ่งเล่ากึ่งสอน คือเขียนในรูปแฉ่งแทรกอยู่ในความสนุกสนาน เทคนิคการดำเนินเรื่องทำให้เกิดความประหลาดใจ น่าติดตามเรื่องราวไปเรื่อย ๆ ด้วยความสนใจและตื่นเต้นจนจบเรื่อง

1.8 รูปแบบ (Format) รูปแบบของหนังสือมี 2 ลักษณะ คือ แนวตั้ง (Up right) และแนวนอน (Oblong) สำหรับขนาดของหนังสือนั้นจะได้กล่าวถึงในตอนต่อไป

1.9 ฉาก (Setting) การสร้างฉากซึ่งเป็นสิ่งแวดล้อมของตัวละคร ต้องมีลักษณะให้รายละเอียดถูกต้องตามความจริงหรือสมจริง เป็นภาพที่ชัดเจน เช่น ในป่า ขุนเขา ริมทะเล ในถ้ำ บนสะพานผา เป็นต้น

1.10 ปก (Covers) อาจจะเป็นปกอ่อนหรือปกแข็งก็ได้ บนปกควรมีภาพที่ตรงกับเนื้อเรื่อง มีชื่อหนังสือ ชื่อผู้แต่ง และชื่อผู้วาดภาพประกอบ ตัวโต ชัดเจน

1.11 ส่วนต่างๆ ของหนังสือ ควรมีครบทุกส่วนเพื่อให้เกียรติผู้แต่ง ผู้วาดภาพประกอบ และยังเป็นประโยชน์ต่อบรรณารักษ์ในการจัดหมวดหมู่หนังสือ และการทำบัตรรายการด้วย

2. การสร้างโครงเรื่องและเนื้อเรื่องย่อ ในการเขียนหนังสือได้ก็ตาม เมื่อเลือกรูปแบบของการเขียนได้แล้ว จะต้องเขียนโครงเรื่องเสียก่อน เพื่อให้การเขียนเรื่องราวดำเนินไปตามลำดับขั้นตอน ไม่ซ้ำซ้อนวกเวียนไปมา รายละเอียดและข้อควรปฏิบัติในการเขียนโครงเรื่องและเนื้อเรื่องย่อ นั้น จินตนา ไบกาซูยี (2534, หน้า 63) จวีวรรณ คุณภินันท์ (2527 ข, หน้า 12-14) ถวัลย์ มาศจรัส (2535, หน้า 88-89) มณีรัตน์ สุกโชติรัตน์ (2537, หน้า 32) วินัย รอดจำย (2534, หน้า 12) วิริยะ ลิวิสิงห์ (2537, หน้า 59-63) และสมพร จารุณี (2534, หน้า 23) ได้เสนอความรู้และแนวปฏิบัติในการเขียนโครงเรื่อง สรุปได้ดังนี้

โครงเรื่อง (Plot) หมายถึงการสร้างเรื่องราวๆ เพื่อเป็นแนวทางให้แต่งเนื้อเรื่องตามเค้าโครงนั้น ในโครงเรื่องจะมีข้อขัดแย้งหรือปัญหา (Conflict) ผู้ที่เป็นปมชวนให้ผู้อ่านสงสัยแล้วก็อยากรู้ต่อไปว่าเรื่องจะเป็นอย่างไร จะเกิดอะไรขึ้น มีการดำเนินเรื่องเพื่อชวนให้ผู้อ่านสนใจเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนถึงจุดสุดยอด (Climax) ของเรื่องนั้น เรื่องก็จะคลี่คลายและอาจจบลงอย่างมีความสุขหรือจบลงอย่างที่ไม่ถึงก็ได้

กลวิธีในการสร้างโครงเรื่อง ในการเขียนโครงเรื่องหนังสือประเภทบันเทิงคดี ประกอบด้วย

2.1 การกำหนดแนวคิดของเรื่องหรือแก่นของเรื่อง (Theme)

2.2 ตั้งคำถามเกี่ยวกับแนวคิดของเรื่องนั้น โดยใช้คำถามว่า เรื่องอะไร... ใครทำอะไร... ที่ไหน... ทำหรือมีผลอย่างไร... เป็นต้น

2.3 ถามและตอบคำถามเกี่ยวกับแนวคิดของเรื่องครบทุกปัญหาแล้วจึงอ่านบทวนคำถามคำตอบอีกครั้ง เห็นว่าคำถามใดรวมกันได้ก็รวมเป็นปัญหาเดียวกัน คำตอบข้อใดที่รวมกันได้ก็รวมไว้ด้วยกัน

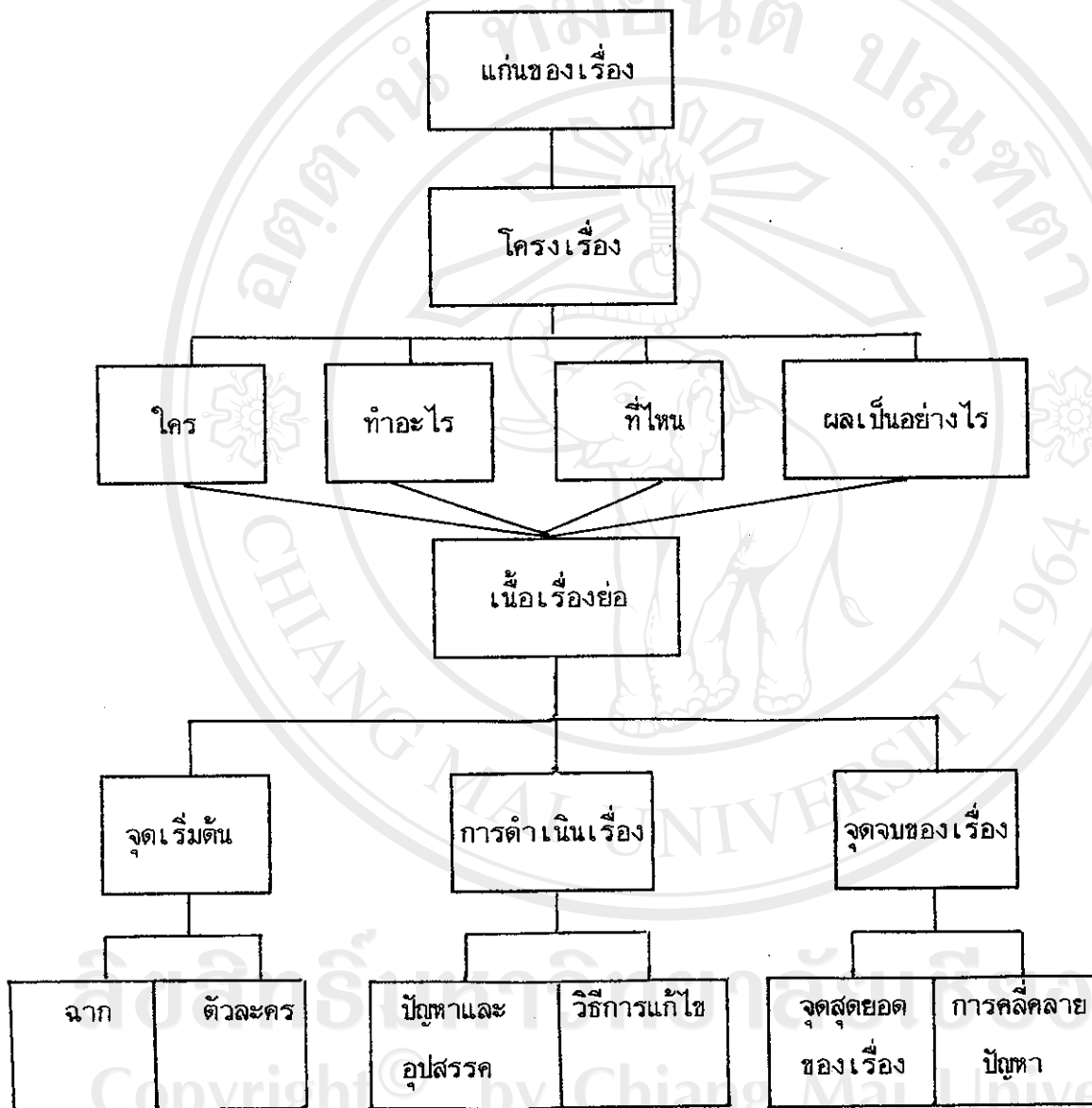
2.4 เขียนลำดับคำถามคำตอบใหม่ ข้อใดควรถามก่อนตอบก่อน ก็จัดไว้ตอนแรก ข้อใดควรไว้ตอนกลาง หรือตอนจบก็จัดไว้ตามที่เห็นสมควร รูปแบบของการเขียนดังกล่าวนี้ก็คือ โครงเรื่องที่ประกอบด้วย บทนำเรื่อง การดำเนินเรื่องมีจุดสนใจกลางเรื่อง และจุดสุดยอดในตอนจบของเรื่อง

นอกจากนั้น ปราณี เชียงทอง (อ้างใน วิริยะ ลิขิต, 2537, หน้า 60-61) ได้กล่าวถึงลักษณะของเรื่องที่เด็กชอบอ่าน และสามารถนำมาสร้างเป็นโครงเรื่องให้เด็กอ่าน ไว้ดังนี้

- (1) เรื่องเกี่ยวกับการผจญภัย
- (2) เรื่องเกี่ยวกับกีฬา
- (3) เรื่องเกี่ยวกับอาชีพ
- (4) เรื่องเกี่ยวกับความรัก
- (5) เรื่องลึกลับและเรื่องสืบสวน
- (6) เรื่องเกี่ยวกับชีวิตสัตว์
- (7) เรื่องเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์

การเขียนเนื้อเรื่องย่อ เป็นการนำโครงเรื่องที่จัดเรียงลำดับไว้มาเขียนข้อความเพิ่มเติมจากจุดเริ่มต้นของเรื่องที่มีการบรรยายฉาก ซึ่งได้แก่เวลาและสถานที่ ตัวละครที่กำหนดขึ้นจากโครงเรื่องจะเป็นคนหรือสัตว์ก็ได้ให้ตัวละครเหล่านั้นทำพฤติกรรมตามที่กำหนดไว้ในโครงเรื่อง การดำเนินเรื่อง จะเป็นการเขียนเรื่องราวต่อจากการบรรยายฉากและตัวละคร การดำเนินเรื่องจะกล่าวถึงความต้องการของตัวละครเอกในเรื่อง และปัญหาความขัดแย้ง (Conflict) ของเรื่องที่เกิดขึ้น เป็นอุปสรรคที่ทำให้ความต้องการดังกล่าวไม่ประสบผลสำเร็จ อุปสรรคและปัญหาที่เกิดขึ้นจะมีการแก้ไขโดยตัวละครเอก และผู้ช่วย ซึ่งเป็นตัวละครที่ผู้เขียนกำหนดขึ้นเมื่อแก้ปัญหาอุปสรรคได้แล้ว ก็อาจจะไปเจอปัญหาความขัดแย้งใหม่ขึ้นอีกที่ทำให้ความต้องการของตัวละครเอกมีอุปสรรค จนกระทั่งเหตุการณ์ดำเนินไปถึงจุดสุดยอดของเรื่อง (Climax) ซึ่งต้องมีการตัดสินใจ

ที่จะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อแก้ปัญหา และสุดท้ายคือจุดจบของเรื่อง คือการคลี่คลายปัญหาที่เกิดขึ้นและจบเรื่องลงด้วยความสุขหรือความไม่คาดฝัน ตามที่ผู้เขียนต้องการ นั่นคือ การเขียนเรื่องจะประกอบด้วย จุดเริ่มต้น การดำเนินเรื่อง และจุดจบของเรื่อง ปรากฏผังแผนผังมโนทัศน์ต่อไปนี้

แผนผังมโนทัศน์เกี่ยวกับการเขียนเรื่องบันเทิงคดี

3. การเขียนคำบรรยายจากเนื้อเรื่องย่อ ในการจัดทำหนังสือสำหรับเด็กนั้น เมื่อได้เนื้อเรื่องย่อที่ต้องการแล้ว ผู้เขียนต้องนำเนื้อเรื่องดังกล่าวมาแบ่งเนื้อหาและเขียนคำบรรยายประกอบ แบ่งเป็นหน้า ๆ ตามจำนวนที่ต้องการ โดยให้สอดคล้องกับระดับความสนใจและวุฒิภาวะของผู้อ่านเป็นสำคัญ และในการเขียนคำบรรยายเรื่องนั้น ควรมีบทสนทนาของตัวละครประกอบด้วย เพื่อให้เนื้อเรื่องมีความน่าสนใจ ชวนให้อยากติดตามอ่านมากยิ่งขึ้น

กรมวิชาการ (2534 ข, หน้า 32-34) ได้เสนอแนวทางในการเขียนคำบรรยายเรื่องสรุปได้ว่า องค์ประกอบที่ต้องนำมาพิจารณาในการเขียนมี 2 เรื่อง คือ 1) ทักษะ (Point of View) 2) ท่วงทำนองในการเขียน (Style)

1. ทักษะ (Point of View) คือ มุมมองที่ผู้เขียนเลือกผู้เล่าเรื่องให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องราว เหตุการณ์ ชีวิตของตัวละครในขณะที่อ่าน เป็นการเล่าในลักษณะการเขียนบรรยาย ทักษะที่นิยมใช้ในการเขียนเรื่องจำแนกได้ ดังนี้

1.1 ทักษะบุรุษที่ 1 หมายถึงการเลือกตัวละครตัวใดตัวหนึ่ง ซึ่งอาจจะเป็นตัวเอกหรือตัวรองของเรื่องเป็นผู้เล่า โดยใช้สรรพนาม "ฉัน" หรือ "ข้าพเจ้า" ตัวละครดังกล่าวก็จะเล่าเรื่องไปตามที่เขาเห็น เขาคิด เขาทำ ตามสภาพพื้นภูมิหลังทัศนคติและค่านิยมของตัวละครนั้น

1.2 ทักษะบุรุษที่ 3 หมายถึงผู้เล่าที่แบ่งลักษณะการเล่าได้ 2 ประเภท ดังนี้

1.2.1 ผู้เขียนเล่าเรื่องราวและเหตุการณ์ต่าง ๆ และแสดงคำพูดของตัวละครอย่างตรงไปตรงมา ตามสภาพการณ์ที่เกิดขึ้น ตามความคิด และตามสภาพของตัวละคร แต่ไม่ได้บอกว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับเรื่องราว เหตุการณ์ และผู้คนเอง

1.2.2 ผู้เขียนเล่าเรื่องราวตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและเสนอบทสนทนาของตัวละคร โดยให้ความสนใจที่ตัวละครเอกได้แสดงความรู้สึก เพราะถือว่าตัวละครเอกเป็นศูนย์กลางของเรื่องราวที่เกิดขึ้น อีกลักษณะหนึ่งคือ ผู้เขียนเล่าเรื่องราวและเหตุการณ์ ตลอดจนการสนทนาของตัวละคร โดยเปิดเผยให้ผู้อ่านทราบความรู้สึกนึกคิดของตัวละครทุกตัว

การเลือกผู้เล่าเรื่องอย่างเหมาะสมและเสนอเรื่องราวตามทักษะของผู้เล่าอย่างสมเหตุสมผล ตามสภาพที่ควรจะเป็น จะช่วยส่งเสริมความน่าเชื่อถือของตัวละครและเรื่องราวที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเลือกผู้เล่าที่ผ่านพ้นตาซึ่งมีตัวละครเป็นสัตว์ หรือต้นไม้พูดได้ เพราะจะ

ต้องพยายามให้ผู้่านเรื่องคล้อยตามเหตุการณ์ ฉาก และตัวละครที่ผิดธรรมชาติและเกินความเป็นจริง หนังสือสำหรับเด็กโดยทั่วไปนิยมเล่าเรื่องตามทัศนะของตัวละครซึ่งเป็นเด็ก อาจจะใช้ทัศนะบุรุษที่ 1 หรือทัศนะบุรุษที่ 3 ซึ่งถือเอาตัวละครเอกเป็นศูนย์กลาง

2. ท่วงทำนองการเขียน (Style) คือการเลือกใช้คำและประโยคเรียบเรียงเป็นเรื่องราวขึ้นมา โดยการใช้ภาษาที่เหมาะสมกับงานเขียน สามารถสร้างตัวละครให้เด่น สร้างฉากที่ประทับใจ และสร้างความรู้สึกและอารมณ์ต่าง ๆ แก่ผู้อ่านตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ทำให้ผู้อ่านเกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน

สมพร จารุณภู (อ้างใน กรมวิชาการ, 2534 ค, หน้า 11-12) ได้เสนอแนวทางการใช้ภาษาในการเขียนเรื่องไว้ว่า การใช้ภาษาเป็นเรื่องสำคัญเรื่องหนึ่งที่จะช่วยให้หนังสือนั้นอ่านเข้าใจง่าย และชวนติดตามหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการใช้ภาษาที่ต้องนำมาพิจารณาในการเขียนเรื่อง แบ่งออกได้ 3 ลักษณะ

2.1 ศัพท์ ดันเหตุประการหนึ่งที่ทำให้ผู้อ่านไม่ค่อยเข้าใจเรื่องที่ตนอ่าน คือ ไม่เข้าใจความหมายของศัพท์ที่ผู้เขียนใช้ ดังนั้นผู้เขียนต้องพิจารณาระดับความสามารถของผู้อ่านให้รอบคอบ ถ้ามีความจำเป็นต้องใช้คำศัพท์ที่ยาก ควรมีรายการอธิบายความหมายของศัพท์เฉพาะนั้นไว้ในหนังสือเพื่อช่วยผู้อ่านทำความเข้าใจเรื่องด้วย

2.2 การใช้ภาษา โดยทั่วไปผู้อ่านจะสามารถเข้าใจประโยคที่มีเนื้อความอย่างเดียวได้ง่ายกว่าประโยคที่มีเนื้อความรวมหลายอย่างและประโยคบอกเล่าเข้าใจง่ายกว่าประโยคปฏิเสธ หรือปฏิเสธซ้อนปฏิเสธ เป็นต้น ดังนั้น ผู้เขียนต้องระมัดระวังใช้ภาษาที่ถูกต้องตามหลักภาษา ใช้ถ้อยคำที่มีความหมายถูกต้องชัดเจน สละสลวย เข้าใจง่าย การอธิบายกะทัดรัดไม่เยิ่นเย้อซ้ำซ้อนหรือวกวน

2.3 การใช้คำหรือวลีเชื่อมประโยค วลีหรือคำที่ใช้ขยายความหรือเชื่อมข้อความหรือประโยค ซึ่งได้แก่ คำวิเศษณ์ คำบุพบทหรือคำสันธาน ล้วนสื่อความหมายเฉพาะของมันเอง ซึ่งถ้าใช้อย่างถูกต้องและถูกที่แล้วจะช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจความหมายของข้อความหรือสารที่ผู้เขียนประสงค์จะสื่อความได้เป็นอย่างดี เช่น "กับ" "แก่" "แต่" "ต่อ" "หรือ" "และ" "พอ...แล้ว" ถูกต้องก็มีผลทำให้ผู้อ่านสับสนได้เหมือนกัน

การใช้ภาษาในการเขียนเรื่องหรือคำบรรยาย ในการทำหนังสือสำหรับเด็กที่นักเรียนเป็นผู้จัดทำนั้น เป็นเรื่องสำคัญที่ครูผู้สอนต้องคอยดูแลให้คำแนะนำแก่นักเรียนอย่างใกล้ชิด เพื่อให้การเขียนของนักเรียนเป็นไปอย่างถูกต้อง และสื่อความหมายได้ตรงตามความคิดที่นักเรียนต้องการ ไม่สับสนวุ่นวาย ทำให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องได้อย่างต่อเนื่องตั้งแต่ต้นจนจบเรื่อง

4. การกำหนดภาพประกอบเรื่อง หมายถึงการเขียนบรรยายละเอียดของภาพประกอบในแต่ละหน้าของหนังสือ ซึ่งต้องมีความเหมาะสม และสอดคล้องกับเนื้อเรื่องหรือคำบรรยายด้วย จิวรรณ คุณาภินันท์ (2527 ก, หน้า 137-138 ; วิริยะ ลิขิตสิงห์, 2537, หน้า 25-29) ได้เสนอแนวทางในการกำหนดภาพประกอบเรื่องไว้ ดังนี้

1. ผู้เขียนควรอ่านเนื้อเรื่องให้เข้าใจเสียก่อน แล้วจึงกำหนดภาพที่จะวาดให้ตรงกับคำบรรยายของเนื้อเรื่อง
2. ภาพประกอบควรเป็นภาพที่ไม่สลับซับซ้อน ควรให้เป็นไปตามธรรมชาติ รายละเอียดไม่ควรมีมากเกินไป
3. การเขียนบรรยายละเอียดภาพประกอบให้ตรงกับคำบรรยายเรื่องในแต่ละหน้าว่ามีส่วนประกอบมากน้อยเพียงใดจนครบทุกหน้า
4. ขนาดของภาพประกอบ ภาพขนาดใหญ่จะได้รับความสนใจจากเด็กมากกว่าภาพขนาดเล็ก ภาพเต็มหน้ากับภาพครึ่งหน้านั้น เด็กชอบพอ ๆ กัน ถ้าเป็นภาพถ่ายเด็กจะชอบภาพถ่ายขนาดใหญ่ ภาพขนาดกลาง และภาพถ่ายขนาดเล็กตามลำดับ ส่วนภาพที่เป็นลายเส้นใหญ่และเล็ก ชอบรองลงมาจากภาพถ่ายขนาดเล็ก ภาพเรขาคณิตขนาดเล็กจะชอบเป็นอันดับสุดท้าย

จากผลการวิจัยลักษณะภาพต่าง ๆ เหล่านี้ จะเป็นองค์ประกอบที่สำคัญส่วนหนึ่งที่ควรนำมาพิจารณาในการจัดทำหนังสือเด็ก เพื่อให้ได้หนังสือที่มีคุณภาพดีควรค่าแก่การติดตามอ่านอย่างยิ่ง

5. การวาดภาพประกอบเรื่อง เป็นการวาดภาพตามรายละเอียดที่เขียนไว้ในขั้นตอนการกำหนดภาพประกอบเรื่อง วิธีการและขั้นตอนในการวาดภาพมีรายละเอียด ดังนี้

1. ฝึกวาดภาพการถูลายเส้นอย่างง่าย ๆ จากตัวอย่างหรือใบงานที่การเตรียมไว้

2. ฝึกวาดภาพการ์ตูนเลียนแบบตัวอย่างในหนังสือตามความสามารถและความสนใจของแต่ละบุคคล

3. ช่วยกันหาตัวอย่างภาพจากหนังสือในห้องสมุดหรือที่อื่น เป็นภาพที่มีรายละเอียดหรือส่วนประกอบสอดคล้องกับเนื้อเรื่องในการจัดทำหนังสือเด็กของตนเอง นำภาพนั้นมาเป็นตัวอย่างวาดใหม่ โดยการปรับปรุงหรือเพิ่มเติมรายละเอียดบางส่วนให้ได้ภาพตามที่ต้องการ

4. ครูตรวจผลงานของนักเรียน ให้คำแนะนำในส่วนที่ควรแก้ไข เพื่อให้ได้ภาพที่สวยงามสมบูรณ์ และสอดคล้องกับเนื้อเรื่อง

ในการวาดภาพประกอบเรื่องนี้ กิจกรรมในส่วนที่เป็นการทำงานตัวอย่างภาพจากหนังสือนั้น จะมีส่วนช่วยส่งเสริมให้นักเรียนได้ใช้ความสังเกต และใช้จินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ที่ตนเองมีอยู่สร้างผลงานใหม่ขึ้นมา สิ่งเหล่านั้นนอกจากจะส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์แล้ว ยังช่วยให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินด้วย

6. การออกแบบปกหนังสือ ปกหนังสือเป็นองค์ประกอบแรกที่ดึงดูดความสนใจจากผู้อ่านให้อยากอ่านหนังสือเล่มนั้น ๆ เพราะประกอบด้วยชื่อเรื่องและภาพประกอบ จีวีวรรณ คูหาภินันท์ (2527 ก, หน้า 128-129) ได้เสนอแนะเทคนิคและขั้นตอนการออกแบบปกหนังสือไว้ ดังนี้

1. การออกแบบภาพปกหนังสือ ผู้วาดต้องอ่านเนื้อเรื่องของหนังสือให้เข้าใจ แล้วเลือกเอาตอนที่น่าสนใจที่สุดมาวาดภาพประกอบบนปกหนังสือ

2. ชื่อหนังสือ ควรเขียนไว้บนปกหน้าให้ตัวโตสะดุดตา และเป็นจุดเด่นที่สุด นอกจากนั้นควรมีชื่อผู้แต่งและผู้วาดภาพประกอบเขียนลงไปด้วย ไม่ควรใช้อักษรประดิษฐ์ในการเขียน จะทำให้อ่านยาก

จีวีวรรณ คูหาภินันท์ (2527 ก, หน้า 179) ได้เสนอแนวทางการตั้งชื่อหนังสือเพื่อให้ผู้อ่านเกิดความสนใจ ดังนี้

2.1 ตั้งชื่อตามเนื้อเรื่อง เช่น "จอมเกร" "ฉันทันต้นไม้" "ยักษ์โง่" "ผ่นเจ้า" "แม่มดใจร้าย" เป็นต้น เด็ก ๆ มักจะสะดุดตาตรงชื่อเรื่องที่แสดงความยิ่งใหญ่หรือตื่นเต้นอันเป็นธรรมชาติของเด็ก

2.2 ตั้งชื่อตามสัตว์ที่นำมาเขียน เช่น "ช้างแสนรู้" "เจ้ากบน้อย" "ผีเสื้อแสนสวย"

2.3 ตั้งชื่อตามตัวเอกของเรื่องเป็นชื่อเรื่อง เช่น "เจี๊ยบจำ" "จ้อยเรียนรู้" "ช้างพลายมงคล"

2.4 ตั้งชื่อตามสถานที่ เช่น "เที่ยวเขาหิน" "เขาใหญ่" "บ้านหนูอยู่หาดเลี้ยว"

2.5 ตั้งชื่อตามต้นไม้ ดอกไม้ที่นำมาเขียน เช่น "ทานตะวัน" "มะม่วง" "ฉันรักดอกกุหลาบ"

2.6 ตั้งชื่อตามจำนวนตัวละคร เช่น "ลูกหมู 3 ตัว" "สามเกลอ" "สองศรีพี่น้อง"

3. ลิสันปกหนังสือ ควรเป็นสีที่สดใส เช่น สีเขียว สีเหลือง สีแดง เป็นต้น

นอกจากนั้นแล้ว เป็รื่อง กุมุท (2523, อ้างใน จวีวรรณ คูหาภินันท์, 2527 ก, หน้า 129) กล่าวไว้ว่า นอกจากภาพสี อักษรที่ออกแบบให้สะดุดตาและน่าสนใจบนปกแล้ว รูปแบบของปก ซึ่งหมายถึงลักษณะของเล่มหนังสือด้วยก็สามารถออกแบบให้ดึงดูดความสนใจได้ด้วยการออกแบบที่มีรูปทรงอันผิดไปจากธรรมดาที่เด็กเคยพบ เช่น ทำเป็นรูปหลายเหลี่ยม กลม หรือทำเป็นรูปสิ่งที่มีหนังสือนั้นกล่าวถึง เช่น รูปสัตว์ ผลไม้ รองเท้า หัวรถไฟ เป็นต้น

7. การจัดทำหนังสือรูปเล่มจำลอง (Dummy) หมายถึงการนำคำบรรยายเนื้อเรื่องที่จัดแบ่งไว้เป็นหน้า ๆ พร้อมทั้งภาพประกอบที่กำหนดไว้ มาจัดทำเป็นหนังสือ รูปเล่มมีขนาดเท่าหนังสือรูปเล่มจริง ทั้งในด้านขนาดตัวอักษรที่เขียนคำบรรยายและขนาดของภาพประกอบแต่ละหน้าจะมีลักษณะเหมือนหนังสือรูปเล่มจริงทุกประการ จะแตกต่างกันที่วัสดุในการจัดทำซึ่งใช้กระดาษอัดสำเนาธรรมดาและการวาดภาพประกอบไม่ต้องระบายสีภาพ ขั้นตอนการจัดทำหนังสือรูปเล่มจำลองมีดังนี้

1. จัดเตรียมกระดาษสำหรับวาดภาพและเขียนคำบรรยายให้เท่าขนาดของจริงครบตามจำนวนที่ต้องการ

2. กำหนดลักษณะของภาพและคำบรรยายภาพว่าจะให้อยู่ในตำแหน่งใด เช่น คำบรรยายอยู่ใต้ภาพ หรือคำบรรยายอยู่เหนือภาพ เป็นต้น

3. เขียนคำบรรยายของแต่ละหน้าของหนังสือให้ครบตามจำนวนที่แก้ไข
4. ทาภาพจากตัวอย่างหนังสือมาวาดประกอบให้เหมาะสมสอดคล้องกับคำบรรยาย

เนื้อเรื่อง

5. จัดทำปกหน้า ปกหลัง โดยการวาดภาพประกอบพร้อมทั้งเขียนชื่อเรื่อง
6. จัดรูปเล่มหนังสือเรียงลำดับตั้งแต่ปกหน้าถึงปกหลัง เย็บเป็นรูปเล่ม โดยใช้

ลวดเย็บอย่างง่าย ๆ

8. **การจัดทำหนังสือรูปเล่มจริง (Format)** หมายถึงการนำเอาหนังสือรูปเล่มจำลองมาจัดทำใหม่อีกครั้ง ให้มีขนาดของหนังสือ ขนาดตัวอักษร และภาพประกอบเหมือนหนังสือรูปเล่มจำลอง แต่ใช้วัสดุที่มีคุณภาพดีในการจัดทำ คือ ใช้กระดาษวาดอย่างดีแทนกระดาษอัดสำเนา จัดทำหนังสือ และภาพประกอบต้องระบายสีให้สวยงาม การเขียนตัวอักษรตั้งแต่ปกแรกจนถึงหน้าสุดท้ายเขียนด้วยความประณีต บรรจง เป็นระเบียบสวยงาม

9. **ขั้นตอนการทำหนังสือสำหรับเด็ก** งานเขียนเรื่องหนังสือสำหรับเด็ก เป็นงานสร้างสรรค์ที่มีข้อกำหนดพิเศษหลายประการดังที่กล่าวไว้ตอนต้นแล้ว ดังนั้น วิริยะ ลิขิต (2537, หน้า 59-70) จึงได้สรุปขั้นตอนการจัดทำหนังสือสำหรับเด็กเพื่อเป็นแนวทางให้ผู้สนใจได้นำไปประยุกต์ใช้ ดังนี้

1. กำหนดความคิดหรือแก่นของเรื่อง (Theme) ความคิดที่จะนำมาเขียนได้มาจากการอ่านเรื่องดี ๆ ที่ผู้อ่านเขียนไว้ การอ่านหนังสือหลาย ๆ ประเภทจะช่วยส่งเสริมให้เกิดแนวคิดในการเขียนได้เป็นอย่างดี

2. สร้างโครงเรื่อง (Plot) หมายถึง การสร้างเรื่องคร่าว ๆ เพื่อเป็นแนวทางให้แต่งเนื้อเรื่องตามเค้าโครงนั้น ในโครงเรื่องจะมีข้อขัดแย้งหรือปัญหาผูกเป็นปม ชวนให้ผู้อ่านสนใจแล้วอยากรู้ต่อไปว่าเรื่องจะเป็นอย่างไร มีการดำเนินเรื่องไปจนถึงจุดยอด (Climax) ของเรื่องนั้น เรื่องก็จะคลี่คลายและอาจจบลงอย่างที่คุณผู้อ่านคาดไม่ถึงก็ได้

3. การสร้างตัวละคร ตัวละครคือ ผู้แสดงพฤติกรรมออกมาตามลักษณะเหตุการณ์ และสภาพแวดล้อมอันต่อเนื่องเป็นโครงเรื่อง ซึ่งประกอบด้วย กิริยาอาการ การผจญภัย การแก้ปัญหาและการคลี่คลายเงื่อนไขในเรื่อง ตัวละครในเรื่องจะมีชีวิตชีวาขึ้นมาทันที เมื่อผู้เขียนตั้งชื่อให้ นอกจากนั้นแล้วตัวละครต้องมีเพศ ไม่ควรเขียนหรือเรียงตัวละครถ้ากลัวไม่รู้ว่า เป็นเพศหญิงและชายพอ ๆ กัน ไม่ควรเขียนเรื่องที่มีตัวละครเป็นเพศใดเพศหนึ่งทั้งเรื่อง เพราะจะได้ผู้อ่านกลุ่มเดียว

4. บทสนทนา บทสนทนาคือคำพูดของตัวละครที่ได้ตอบกันในเรื่อง ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะทำให้หนังสือสำหรับเด็กน่าอ่านยิ่งกว่าการบรรยายแต่เพียงอย่างเดียว เพราะเรื่องจะมีการกระทำ ต้องมีตัวละคร ตัวละครต้องมีชีวิต นั่นคือต้องมีชื่อ และตัวละครต้องพูดหรือสนทนาด้วย

5. ฉาก หมายถึง สถานที่และสิ่งแวดล้อมตลอดจนบรรยากาศต่าง ๆ และเวลาที่เรื่องนั้น ๆ เกิดขึ้น การเขียนบรรยายฉากจะช่วยให้น่าอ่านและตื้นตันมีชีวิตชีวามากยิ่งขึ้น

สาระสำคัญเกี่ยวกับเรื่องการจัดทำหนังสือเด็กที่กล่าวมาทั้งหมดนี้เป็นองค์ความรู้ อย่างหนึ่งที่ผู้วิจัยได้นำ ไปประยุกต์ใช้ในการจัดทำแผนการสอน เพื่อสอนให้เด็กเขียนหนังสือเด็กประเภทบันเทิงคดี ได้ถูกต้องตามหลักการและแนวทางที่ผู้รู้ ได้ศึกษาค้นคว้าและทดลอง ใช้มาแล้ว

4. ทักษะกระบวนการ 9 ขั้น และการจัดทำแผนการสอน

ในวงการศึกษปัจจุบัน ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนย่อมตระหนักในคุณค่าของวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่จะมุ่งพัฒนาผู้เรียนมีคุณสมบัติตามที่หลักสูตรกำหนดไว้ ผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุดที่จะทำให้ความมุ่งหวังของหลักสูตรบรรลุผลตามเป้าหมายที่วางไว้ คือ ครูผู้สอนนั่นเอง สปช. (2534, หน้า 20-22) ได้กล่าวถึงการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ไว้ว่า จุดเน้นของการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรมี 2 ประการ คือ 1) การจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง 2) การจัดการเรียนการสอนที่หลากหลาย โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้

1. การเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง หมายถึงการสอนที่จัดเนื้อหาและกิจกรรมที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิต การสอนที่จัดเนื้อหาและกิจกรรมให้เหมาะสมกับความสามารถและ

ความสนใจของผู้เรียน และการสอนที่ให้ผู้เรียนได้ลงมือคิดหาความรู้และลงมือปฏิบัติจริงทุกขั้นตอน จนเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง

2. การเรียนการสอนที่หลากหลาย โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ หมายถึง การที่ครูใช้วิธีการสอนหลาย ๆ แบบ ให้เหมาะสมกับเนื้อหาและจุดประสงค์การเรียนรู้โดยวิธีสอนแก้ปัญหา กระบวนการทำงาน และฝึกกระบวนการต่าง ๆ จนติดเป็นนิสัย การฝึกให้นักเรียนหาความรู้โดยเน้นกระบวนการจะทำให้ให้นักเรียนนำข้อมูลมาคิด วิเคราะห์ เปรียบเทียบสร้างทางเลือก ประเมินผล ฯลฯ จนจำข้อมูลและเกิดความเข้าใจโดยไม่ต้องท่องจำ

ในที่นี้จะขอกล่าวถึงกระบวนการเรียนรู้ที่มีชื่อเรียกว่า ทักษะกระบวนการ 9 ขั้น เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยได้หาแนวทางปรับกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับทักษะกระบวนการ 9 ขั้น เพื่อให้ให้นักเรียนได้มีโอกาสฝึกการใช้ทักษะกระบวนการในการปฏิบัติงานตามแผนการสอน อันเป็นแนวทางหนึ่งของการสร้างนิสัยที่จะใช้กระบวนการนี้ในการคิด ค้นคว้าหาความรู้ให้เกิดขึ้นกับนักเรียน ทักษะกระบวนการ 9 ขั้น ประกอบด้วยสาระสำคัญดังต่อไปนี้

1. ขั้นตระหนัก หมายถึง การตระหนักถึงปัญหาและความจำเป็นเห็นความสำคัญของปัญหานั้น ๆ และต้องการเรียนรู้หรือแก้ปัญหานั้น
2. ขั้นคิดวิเคราะห์วิจารณ์ หมายถึง นำปัญหามาแยกแยะหาสาเหตุความสำคัญ และพิจารณาองค์ประกอบของปัญหาที่เกิดขึ้น
3. ขั้นคิดสร้างทางเลือกที่หลากหลาย หมายถึง โครงการเสนอแนวทางการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกัน
4. ขั้นประเมินและเลือกทางเลือก หมายถึง การคิด อภิปรายถึงผลดี ผลเสีย แนวทางการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น แล้วเลือกวิธีที่ดีที่สุดในการแก้ปัญหา
5. ขั้นปฏิบัติ หมายถึง การตกลงวางแผนปฏิบัติตามทางเลือกที่ได้ร่วมกันตัดสินใจแล้วตามขั้นตอนที่ 4
6. ขั้นปฏิบัติด้วยความซื่อสัตย์ หมายถึง การติดตามให้กำลังใจ และการให้การยอมรับในผลงานที่ได้ร่วมกันปฏิบัติ
7. ขั้นประเมินระหว่างปฏิบัติ หมายถึง การตรวจสอบการปฏิบัติงานรายงานผลการปฏิบัติงาน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม

8. **ขั้นปรับปรุง** หมายถึง การยอมรับปัญหาหรือข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงาน และสมาชิกช่วยกันเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาและนำข้อสรุปนั้นไปแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นต่อไป

9. **ขั้นประเมินผลรวม** หมายถึง การสรุปการทำงานของตนเองทั้งหมดที่ได้ปฏิบัติตาม โดยสมาชิกให้ความคิดเห็นในการสรุปผลงานร่วมกัน

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านที่ผู้วิจัยได้ศึกษาและเห็นว่าเกี่ยวข้อง และสามารถนำเป็นแนวทางในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

งานวิจัยของ อักษร รุ่งมณี (2525) ทำการวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบผลเพิ่มความเข้าใจในการอ่านและทัศนคติต่อการอ่านระหว่างการสอนอ่านแบบปกติ และการสอนอ่านโดยการ จัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนอ่านตามปกติกับนักเรียนที่ได้รับการสอนอ่านโดยมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านประกอบ การสอนอย่างตามปกติ จะมีผลเพิ่มของคะแนนความเข้าใจในการอ่านและทัศนคติต่อการอ่านต่างกัน กลุ่มทดลองจะทำคะแนนได้ดีกว่าและมีทัศนคติที่ดีต่อการอ่านสูงกว่ากลุ่มควบคุม

อภิรักษ์ สวัสดิ์พงษ์ (2531) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน ของครูบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัยพบว่า มีกิจกรรมที่ครูบรรณารักษ์ส่วนใหญ่จัดให้แก่ นักเรียน 4 กิจกรรม คือ การเล่า นิทาน การเล่าเรื่องจากหนังสือ การแนะนำหนังสือ และการอ่านหนังสือให้ฟัง ในการจัดกิจกรรม ทั้ง 4 กิจกรรมนี้ ปรากฏว่า กิจกรรมการเล่านิทานเป็นกิจกรรมที่ครูบรรณารักษ์จัดมากที่สุด เป็น การเล่าปากเปล่า เพราะเป็นวิธีที่ง่ายที่สุด ทั้งนี้เพราะครูบรรณารักษ์โรงเรียนประถมศึกษา ส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นผู้ที่เรียนมาทางด้านบรรณารักษ์ศาสตร์โดยตรง จึงทำให้การจัดกิจกรรมส่งเสริม การอ่านประสบปัญหาบ้างพอสมควร อย่างไรก็ตามแนวทางดำเนินการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน และปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ตลอดจนข้อเสนอแนะต่าง ๆ ก็เป็นประโยชน์ต่อผู้สนใจที่จะนำไปปรับปรุงการจัดกิจกรรม ส่งเสริมการอ่านได้ตามที่ต้องการ

All rights reserved

อภิษฐชิต พุทธมัตย์ (2531) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบนิสัยรักการอ่าน และการยืมหนังสือของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เข้าร่วมและไม่เข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน ผลการวิจัยพบว่านักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมการอ่านที่ห้องสมุดจัดขึ้นแล้ว นักเรียนจะยืมหนังสือไปอ่านมากขึ้น เพราะกิจกรรมส่งเสริมการอ่านที่จัดขึ้นเป็นกิจกรรมที่กระตุ้นให้นักเรียนสนใจในการอ่านหนังสือเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะหนังสือที่นำมาใช้ในกิจกรรม เมื่อนักเรียนมีความสนใจก็จะมีผลถึงความต้องการที่จะทราบเรื่องราวต่าง ๆ ในหนังสือ จึงทำให้นักเรียนยืมหนังสือไปอ่านที่บ้านทำให้สถิติการยืมหนังสือของนักเรียนสูงขึ้น จากข้อมูลดังกล่าวนี้ จะเห็นได้ว่า การจัดให้นักเรียนมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมการอ่านที่ห้องสมุดจัดขึ้น เป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยเปลี่ยนแปลงให้นักเรียนมีนิสัยรักการอ่านและการยืมหนังสือเพิ่มขึ้น

ก่อ สวัสดิ์พาณิชย์ (2530, อ้างใน ศิริรัตน์ เจิงกลิ่นจันทร์, 2536, หน้า 36) ได้กล่าวถึงปัญหาการอ่านที่มีผลทำให้คนไทยขาดนิสัยรักการอ่าน สรุปได้ว่า คนไทยส่วนหนึ่งยังอ่านหนังสือไม่ออก ถึงแม้ว่ารัฐบาลจะได้ทำโครงการรณรงค์การรู้หนังสือทั่วประเทศอย่างจริงจัง แต่หลังจากนั้นโครงการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือไปแล้วไม่นาน ประชาชนก็กลับลืมหนังสืออีก และสุนทร สุนันท์ชัย ฉบับ 10 ปี กศน. (อ้างใน ศิริรัตน์ เจิงกลิ่นจันทร์, 2536, หน้า 36) ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า หากประชาชนผู้ที่จบการศึกษาภาคบังคับไปแล้วไม่ได้ใช้การอ่านอย่างต่อเนื่อง ในที่สุดก็อ่านหนังสือไม่ออกเหมือนเดิม

จากผลงานที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยที่นำมากล่าวนี้ แสดงให้เห็นว่าการรณรงค์ปลูกฝังนิสัยรักการอ่านนั้นควรเริ่มจากเด็กที่เรียนอยู่ในระดับประถมศึกษาต่อเนื่องเรื่อยไปจนพ้นการศึกษาภาคบังคับ ซึ่งถ้าหากทางโรงเรียนให้ความสำคัญในเรื่องการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านเพื่อปลูกฝังให้นักเรียนมีนิสัยรักการอ่านอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง ตลอดระยะเวลาที่นักเรียนอยู่ในการศึกษาภาคบังคับนี้ นิสัยรักการอ่านก็จะเกิดขึ้นติดตัวนักเรียนไป เมื่อจบการศึกษาจากโรงเรียนแล้ว นั้นย่อมหมายถึงนิสัยรักการอ่านของคนไทยได้รับการพัฒนาให้ดีขึ้น ดังประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา และประเทศต่าง ๆ แถบยุโรป เป็นต้น

การศึกษาผลงานวิจัยต่าง ๆ ที่ได้นำมากล่าวเพียงส่วนหนึ่งนี้ ทำให้ผู้วิจัยเกิดแนวคิดที่จะพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านขึ้น รายละเอียดต่าง ๆ ของกิจกรรมส่งเสริมการอ่านจะได้กล่าวถึงในตอนต่อไป